

Economisch-Statistische Berichten

Een beroepsgroep in beweging

★

Drs. E. H. van de Poll

De recente uitvoerontwikkeling

★

Mr. D. Zijlstra

Exploitatie van het onderbewustzijn

★

Drs. M. C. Tideman

Het hotelbezoek van buitenlanders
in Nederland

★

K. H. Schreiber, Dipl. rer. pol.

De besparingen bij het levensverzekering-
bedrijf

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2125

WOENSDAG 26 MAART 1958

DEUTSCHE
INDUSTRIE
MESSE
HANNOVER

27. APRIL - 6. MAI 1958

technische messe

MACHINES, APPARATEN
EN TECHNISCHE UITRUSTINGEN

mustermesse

GEBRUIKS- EN VERBRUIKSARTIKELEN

Toegangskarten (Messeausweise)
en nadere inlichtingen:

**NEDERLANDS-DUITSE
KAMER VAN KOOPHANDEL**

's-Gravenhage, Jan van Nassaustraat 3
Telefoon 77 78 72

In DUITSLAND bedraagt de prijs van een Messeausweis DM 10,—. In NEDERLAND zijn zij aan bovenstaand adres tegen sterk verlaagde prijs verkrijgbaar en geven tevens recht op korting op de treinkosten (alleen op het Duitse traject) bij aankoop van een retourbiljet.

Bij bestelling van één of meer Messeausweise wordt, zolang de voorraad strekt, gratis een voorlopige catalogus verstrekt.

vacatures

Bij het Ministerie van Economische Zaken bestaat een mogelijkheid voor plaatsing van enkele

JONGE ECONOMEN

Vereist: doctoraal economie. Leeftijd: niet ouder dan 30 jaar. Ook degenen, die binnenkort hopen af te studeren, kunnen reeds thans solliciteren. Gegadigden zullen zich moeten onderwerpen aan een medisch en psychologisch onderzoek. Sollicitatiebrieven met cijferlijst van eindexamen en genoten vooropleiding en onder vermelding van referenties, te richten aan het Bureau Personeelsvoorziening, Prins Mauritslaan 1, Den Haag, onder no. 82/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief).

(Zie ook de vacatures op blz. 259)

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam · 's-Gravenhage
Delft · Schiedam · Vlaardingen
Alblasserdam

verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het

kiezen van beleggingen
sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Een beroepsgroep in beweging

Zal met de ruimtelijke expansie de echte landelijke rust meer en meer worden verstoord, zoals wij vorige week op deze plaats konden lezen, ook met de traditionele rust van de landman is het gedaan. De geslotenheid van de plattelandssamenleving is aan het verdwijnen. Door deze ontsluiting — geografisch, economisch, sociaal en cultureel — is in de na-oorlogse jaren met name de landarbeidersgroep in beweging geraakt. Er vond een uittocht uit de agrarische bedrijfstak plaats, welke werd mogelijk gemaakt en bevorderd door de mechanisatie binnen en de gunstige werkgelegenheidssituatie buiten de landbouw. De betekenis van de landarbeider voor de arbeidsvoorziening in de landbouw is, evenals de sociale positie van de landarbeider in de plattelandssamenleving, hierdoor ingrijpend veranderd en het laat zich aanzien, dat het proces van heroriëntering, waarbij niet alleen de landarbeiders maar ook de boeren ten nauwste zijn betrokken, nog lang niet ten einde is.

Over de positie van en de problematiek rondom de landarbeidersgroep heeft het Landbouw-Economisch Instituut onlangs een diepgaand onderzoek afgesloten. De resultaten werden zorgvuldig neergelegd in een tweetal rapporten — in boekvorm — welke zich goed laten lezen. Het eerste verscheen in 1954 en heeft betrekking op de landarbeiders in de zeelei- en weidegebieden en de veenkoloniën ¹⁾; het zojuist gepubliceerde tweede rapport handelt over de werknemers in de landbouw op de zandgronden en in de rivierkleigebieden ²⁾. De belangrijkste bevindingen uit het eerste rapport zijn zoveel mogelijk als vergelijkingsbasis gebruikt, zodat men uit dit tweede rapport tevens een beeld krijgt van de positie van de landarbeidersgroep als geheel. Deze studie over de agrarische werknemers zal in de loop van dit jaar nog worden aangevuld met de publikatie van een rapport over de tuinbouwarbeiders.

Het onderhavige L.-E.I.-onderzoek heeft niet alleen diepgang, het is ook breed opgezet: verschillende sociale en economische aspecten van de landarbeidersgroep werden belicht. Het rapport bevat derhalve een groot aantal gegevens over de aantallen landarbeiders, de vakorganisatie, het grondgebruik door landarbeiders, de vakscholing, de huisvesting, de seizoenwerkloosheid, de trek naar en de afvloeiing uit de landarbeidersgroep, de

beroepskeuze van de kinderen enz. Aan een drietal vraagstukken is speciale aandacht geschonken, nl. aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid voor landarbeiders en in verband hiermede aan de animo voor het landarbeidersberoep en aan de positie van de landarbeidersgroep in de plattelandssamenleving. De werkgelegenheid voor landarbeiders zal in de komende 15 jaren naar wordt verwacht gemiddeld met bijna 1¹/₂ pCt. per jaar afnemen. Het aantal benodigde landarbeiders zal dan ook van 107.000 tot omstreeks 85.000 kunnen dalen. Dit percentage varieert sterk voor de diverse landbouwstreken. Voor de zandgronden wordt verwacht, dat het aantal benodigde landarbeiders zich ongeveer op het huidige peil zal handhaven. Voor de overige landbouwgebieden ligt een daling van de werkgelegenheid voor landarbeiders van 15-25 pCt. in het verschiet.

Vergelijkt men de in beide rapporten gegeven schets van de sociale positie van de landarbeidersgroep — wie het agrarische milieu van nabij kent wordt getroffen door de scherpe tekening van leefwijze en levensstijl — dan valt de sterke mate van overeenkomst op tussen de gebieden van het eerste en het tweede onderzoek. Het beroep landarbeider wordt in alle gebieden geclassificeerd op de laagste treden van de beroepsladder. Aan deze geringe waardering zijn vele factoren debet: de werktijden, loonhoogte, promotiekansen, werkomstandigheden, de toekomstmogelijkheden in andere beroepen, het geringe aanzien van het landwerk e.d. Het valt dan ook niet te verwonderen, dat de mobiliteit van de landarbeidersgroep met de voortgaande ontsluiting van het platteland is toegenomen.

De positie van de boer is door deze ontwikkeling — zoals gezegd — evenmin onberoerd gelaten. Wat er van zijn rust is overgebleven vertelt onderstaand citaat, waarmee het rapport de vraagstukken van de boerenstand in deze kentering typeert: „'t Is al mor waarken en knoojen, zunder da 'j wat veuruut koomt... Boerenvrouwen en kiender an 't waark, arbeidersvrouwen mit de kienderwaogen uut kuiern of op vesiete gaon en oe vroggere arbeider komp oe 's zommersoavonds um 'n uur of zesse inteegeen, mit de vishengels an de fietse, terwijl de boer nog uren van waarken veur de börst hef veur dat he 'j um te slaopen kan leggen...”, al is dat dan mogelijk niet in een bedstede, zoals die blijkens het rapport in een groot aantal landarbeiderswoningen, vooral in de drie noordelijke provincies — Groningen 43 pCt.! —, nog in gebruik zijn.

d. W.

INHOUD

	Blz.	Blz.	
Een beroepsgroep in beweging, door Drs. A. de Wit	243		
De recente uitvoerontwikkeling, door Drs. E. H. van de Poll	244		
Exploitatie van het onderbewustzijn, door Mr. D. Zijlstra	248		
Het hotelbezoek van buitenlanders in Nederland, door Drs. M. C. Tideman	250		
De besparingen bij het levensverzekeringbedrijf, door K. H. Schreiber, Dipl. rer. pol.	253		
		Boekbespreking:	
		The Economist Intelligence Unit Limited: „Britain and Europe; a study of the effects on British manufacturing industry of a free trade area and the common market”, bespr. door Drs. G. Swinkels	255
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	257
		Notities:	
		Statistische Dag 1958	255

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Het stijgingstempo van de waarde van de Nederlandse uitvoer, dat sedert medio 1956 is teruggelopen, vertoont sedert half 1957 weer een toename. Teneinde na te gaan, waaraan de inzinking moet worden toegeschreven, vergelijkt schrijver de vraag naar en het aanbod van Nederlandse uitvoerprodukten met die van de O.E.E.C.-landen en de Verenigde Staten. Uit deze analyse blijkt, dat de Nederlandse leveranciers, onder invloed van aanbodemoeilijkheden, gedurende ongeveer een jaar de mogelijkheden op de internationale markt niet hebben benut. De aanbodemoeilijkheden moeten het gevolg zijn geweest van de te sterk gestegen binnenlandse afzet. Nu door de bestedingsbeperking de aanbodknelpunten zijn opgeheven kan Nederland weer aan de buitenlandse vraag voldoen. Onze concurrenten hebben echter naar alle waarschijnlijkheid een deel van ons marktgebied veroverd. Het is van groot belang het verloren gegane terrein terug te veroveren. Dit zal onder de huidige omstandigheden grote inspanning van het exporterende bedrijfsleven vergen.

Het stijgingstempo van de waarde van de Nederlandse uitvoer, dat sedert medio 1956 is teruggelopen, vertoont sedert half 1957 weer een toename, waardoor het weer ongeveer op het peil van 1955 is gekomen. Het is van betekenis te weten door welke oorzaken een dergelijke inzinking met uiteraard nadelige consequenties voor onze betalingsbalans is veroorzaakt, terwijl het bovendien wenselijk lijkt na te gaan in hoeverre de inmiddels opgetreden herstelbeweging mogelijk een nieuw tijdperk zal inluiden. Daarom wordt in het onderstaande een analyse van de recente uitvoerontwikkeling gegeven. Hierbij zal speciaal de meest kritieke periode nl. juli 1956/juni 1957 worden vergeleken met 1955, terwijl daarnaast de herstelbeweging in het tweede halfjaar 1957 zal worden gezien ¹⁾.

De vraag naar uitvoergoederen.

Men dient zich uiteraard af te vragen, welke rol de vraagfactoren hebben gespeeld. Het is immers denkbaar dat de hierboven aangegeven ontwikkeling is ontstaan doordat het stijgingstempo van de vraag naar onze produkten tijdelijk is gedaald en in een later stadium weer is toegenomen. Indien zulks het geval zou zijn geweest dan moet echter redelijkerwijs worden aangenomen dat de uitvoerstijging van de landen die soortgelijke produkten uitvoeren als ons land, eenzelfde beweging zou hebben doorgemaakt. Uit tabel 1 kan echter worden afgeleid, dat dit geenszins het geval is geweest.

Tot medio 1956 was de uitvoerstijging van Nederland nagenoeg even groot als die van de concurrenten. Daarna blijft Nederland in stijgingstempo belangrijk achter, maar in de tweede helft van 1957 wordt het tempo van de concurrenten weer overgenomen. Een afwijkend gedrag van de concurrenten zou nog kunnen worden verklaard uit een ander verloop van de prijs van de Nederlandse uitvoer. Uit de tabel kan echter worden afgeleid dat de prijsstijging van onze produkten gedurende de kritieke periode hoogstens minder groot is geweest dan die bij de concurrenten, zodat hieruit moeilijk een

¹⁾ In dit artikel is geen rekening gehouden met de ontwikkeling in de maanden januari en februari 1958.

De recente uitvoerontwikkeling

argument voor het relatief achterblijven van de Nederlandse uitvoer kan worden geput.

Indien de uitvoerstijging van onze concurrenten als representatief mag worden gezien voor de uitvoervraag, dan moet dus worden geconcludeerd dat de Nederlandse uitvoer van medio 1956 tot medio 1957 de vraagontwikkeling niet heeft gevolgd. Voorzover zulks uit de beschikbare cijfers in het tweede halfjaar 1957 mag worden afgeleid, lijkt het waarschijnlijk, dat inmiddels de belemmerende werking, die onze uitvoer heeft gekend, is opgeheven. Deze belemmeringen moeten door het uitvoeraanbod zijn veroorzaakt.

TABEL 1.

Uitvoer van Nederland en concurrenten
(Overeenkomstige periode van het vorige jaar = 100)

	Uitvoerwaarde		Uitvoerprijs		Uitvoervolume	
	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten b)	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten b)	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten b)
1955	111	112	101	102	110	110
juli 1955/juni 1956	112	114	102	103	110	111
1956	106	114	102	103	104	111
juni 1956/juli 1957	103	114	102	103	101	111
1957	108	—	104 a)	—	104 a)	—
3e kwartaal 1957	113	110	106	103	106	107
4e kwartaal 1957	110	—	102 a)	—	108 a)	—

a) Raming.

b) Verenigde Staten zonder „special categories“.

Het aanbod van uitvoerprodukten.

Het aanbod van uitvoerprodukten wordt in principe bepaald door de invoer vermeerderd met de productie en verminderd met de binnenlandse bestedingen. De invoer van goederen t.b.v. de productie voor uitvoer is in Nederland en bij de concurrerende landen in de onderhavige periode niet aan restricties onderhevig geweest noch kunstmatig gestimuleerd. Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk dat het verloop van onze uitvoer of die van de met ons concurrerende landen is beïnvloed door de invoermogelijkheden. Een uitzondering dient hier echter te worden gemaakt voor de aardolie en mogelijk ook voor enkele andere grondstoffen. De invoer van

deze produkten — en daardoor ook de uitvoer — is waarschijnlijk minder groot geweest dan onder normale omstandigheden, ten gevolge van het sluiten van het Suezkanaal. De uitvoer van de Verenigde Staten, die onder de concurrenten is opgenomen, is daardoor kunstmatig gestimuleerd. In het algemeen kan echter worden gezegd dat de invoer geen uitvoeraanbod-, „bottleneck” heeft gevormd.

De moeilijkheden bij het Nederlandse uitvoeraanbod in de periode 1956/1957 moeten dan ook zijn ontstaan door de produktie verminderd met de binnenlandse bestedingen. Nu zou men kunnen stellen dat Nederland bij een grotere produktie aan de gehele binnen- en buitenlandse vraag had kunnen voldoen en dat de gesignaleerde ontwikkeling dus geheel op rekening van een te geringe produktie moet worden geschreven. Zulks is uiteraard niet erg realistisch daar moeilijk kan worden volgehouden dat de produktie in deze periode, die gekenmerkt wordt door een nijpend tekort aan arbeidskrachten, nog had kunnen worden opgevoerd. Indien men aanneemt dat onze produktie in deze periode maximaal is geweest, dan moet het stijgingstempo van de binnenlandse bestedingen dat van het uitvoeraanbod hebben gedrukt.

Gedwongen door de produktie-, „bottleneck” heeft de Nederlandse leverancier een keuze moeten maken tussen de binnenlandse en de buitenlandse vraag en hij heeft hierbij een zekere voorkeur voor de binnenlandse markt aan de dag gelegd. Dit ligt ook voor de hand. In die periode zag het er immers naar uit dat de binnenlandse afzetmogelijkheden zich bepaaldelijk gunstig zouden ontwikkelen en de Nederlandse leveranciers hebben er dus veel betekenis aan gehecht om in de markt te blijven. De binding tussen leverancier en binnenlandse afnemer is bovendien doorgaans veel hechter dan die tussen exporteur en buitenlandse klant. Ook fiscaal was het voordeliger de Nederlandse produkten in de eerste plaats in het binnenland af te zetten. Anders had men immers in meerdere mate door import aan de binnenlandse vraag moeten voldoen en daardoor meer invoerrechten moeten betalen.

Dat het uitvoeraanbod van onze concurrenten in juli 1956/juni 1957 meer is gestegen dan dat van Nederland kan blijken tabel 2 niet aan een grotere produktiestijging worden toegeschreven. Vergeleken bij 1955 daalde het stijgingstempo van de met ons concurrerende produktie sterker dan die van Nederland, terwijl het absolute niveau van de produktiestijging hetzelfde was als dat van ons. Hieruit moet dus volgen dat het verschil in aanbodontwikkeling tussen Nederland en de concurrenten alleen uit het verschil in ontwikkeling van de binnenlandse bestedingen is te verklaren.

In de tweede helft van 1957 volgt de Nederlandse uitvoerstijging weer die van de concurrenten, zodat moet worden aangenomen dat de uitvoeraanbod-, „bottleneck” is opgeheven. Uit tabel 2 kan worden afgeleid dat het uitvoeraanbod in deze periode niet is vergroot door een grotere produktie. Vergeleken bij dezelfde periode van vorig jaar stijgt onze produktie gemiddeld zelfs in het geheel niet meer, maar desondanks kan nu een uitvoerstijging van 7 pCt. worden gerealiseerd. Ook deze gang van zaken kan alleen worden verklaard uit de ontwikkeling van de binnenlandse bestedingen. Deze bestedingen moeten in deze periode onder invloed van de bestedingsbeperking zelfs absoluut zijn gedaald. Uit de ter beschikking staande indices omtrent de binnenlandse consumptie kan inderdaad worden afgeleid dat het verbruik van consumptiegoederen in het tweede halfjaar 1957 in Nederland ca. 3 à 4 pCt. lager is geweest dan in de overeenkomstige periode van het vorig jaar. Cijfers met betrekking tot de overige bestedingscategorieën staan echter niet ter beschikking.

Uit het bovenstaande moet dus worden geconstateerd dat Nederland in de periode juli 1956/juni 1957 uit de pas is gelopen met zijn uitvoerstijging door een afwijkende ontwikkeling van zijn binnenlandse bestedingen. In het tweede halfjaar 1957 wordt het uitvoertempo van de concurrenten weer overgenomen. De produktie en de binnenlandse bestedingen in Nederland vormen nu kennelijk geen belemmering meer om aan de uitvoervraag te voldoen.

Het hierboven gegeven beeld kan niet meer dan globaal zijn. Vergelijkbare gegevens omtrent de totale binnenlandse bestedingen van Nederland en concurrerende landen staan niet ter beschikking, zodat het hierboven uit andere factoren afgeleide verloop van deze bestedingen niet met cijfers kan worden gestaafd. De cijfers met betrekking tot de produktie betreffen alleen de industriële produktie, daar niet voldoende cijfers met betrekking tot de landbouwproduktie ter beschikking stonden. Het is echter de vraag of toevoeging van de landbouwcijfers het beeld principieel belangrijk zou veranderen, daar de landbouwprodukten slechts een gering deel van de produktie en de uitvoer uitmaken.

De uitvoer van produkten.

Het is steeds wenselijk de in de macrosfeer gevonden resultaten te toetsten door na te gaan of deze ook bij de onderdelen kunnen worden teruggevonden. Daarom wordt in het onderstaande onderzocht of de hierboven omschreven conclusies hun geldigheid behouden, indien de uitvoer van de diverse produktengroepen en produkten wordt geanalyseerd. Het achterblijven van de Nederlandse uitvoerstijging bij die van de concurrenten

TABEL 2. *Industriële produktie, invoer en uitvoer in volume van Nederland en concurrenten*
(overeenkomstige periode vorig jaar = 100)

	Industriële produktie			Invoer			Uitvoer		
	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten a)	1 : 2	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten	4 : 5	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten c)	7 : 8
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1955	107	110	97	110	112	98	110	110	100
juli 1956/juni 1957	103	103	100	111	107	104	101	111	91
1957 3e kwartaal	103	103	100	99	104	95	106	107	100
1957 4e kwartaal	97 b)	—	—	101 b)	—	—	108 b)	—	—

a) Individuele landen gewogen met aandeel in wereldhandel.

b) Raming.

c) Verenigde Staten zonder „special categories”.

(Advertentie)

kan voor de diverse produktengroepen slechts worden nagegaan tot en met maart 1957, daar geen latere cijfers van de concurrerende uitvoer ter beschikking staan. In tabel 3 wordt een vergelijking tussen Nederland en de concurrenten gemaakt voor 1955 en juli 1956/maart 1957. Daarnaast wordt eveneens de Nederlandse uitvoerontwikkeling in de periode juli 1956/juni 1957 en het tweede halfjaar 1957 vermeld.

deel aan de ontwikkeling van de binnenlandse bestedingen moeten worden geweten.

In de periode juli-december 1957 kan voor alle produktengroepen een herstel van het Nederlandse stijgingstempo worden waargenomen, behalve dan bij de post grondstoffen. Bij deze post is de geringere stijging van de uitvoerwaarde echter waarschijnlijk mede door een geringere stijging van de prijzen van diverse

TABEL 3. *Uitvoerwaarde van Nederland en concurrenten per produkt*

	in pCt. Ned. uitvoer									
	Overeenkomstige periode vorig jaar = 100									
	1955	1955			juli 1956 t/m maart 1957			juli 1956/ juni 1957	juli 1957/ dec. 1957	
		Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten a)	2 : 3	Nederland	O.E.E.C. en Verenigde Staten a)	5 : 6	Nederland	Nederland	9 : 8
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Totaal	100	111	112	99	105	115	91	103	111	108
Voedings- en genotmiddelen	33	107	110	97	101	111	91	97	104	107
Grondstoffen	7	119	107	111	109	133	82	104	102	98
Minerale brandstoffen	11	117	111	105	116	128	91	119	128	108
Chemicaliën	7	112	111	101	118	112	105	116	123	106
Bewerkte en afgewerkte produkten	27	115	116	99	105	111	95	102	111	109
Machines, transportmateriaal	15	108	113	96	102	114	89	100	116	116

a) "Verenigde Staten zonder „special categories”.

Uit deze tabel kan worden afgeleid dat de Nederlandse uitvoerstijging in juli 1956/maart 1957, behalve bij chemicaliën, over de gehele linie is achtergebleven bij die van de concurrenten. Dit wijst erop dat het achterblijven van Nederland niet aan onze pakketsamenstelling kan worden geweten. Het sterkst zijn de groepen grondstoffen en minerale brandstoffen in stijgingstempo achtergebleven. Zoals reeds werd vermeld, lijkt het mogelijk dat dit gedeeltelijk het gevolg is geweest van een stagneren van de invoer onder invloed van de sluiting van het Suezkanaal. Daarnaast zal echter ongetwijfeld de voorraadvorming een rol hebben gespeeld. Het is jammer genoeg niet mogelijk na te gaan welke oorzaken hier het zwaarst hebben gewogen, omdat cijfers met betrekking tot de produktie en de bestedingen hier geheel ontbreken.

De uitvoerstijging van voedings- en genotmiddelen kan, behalve door de bestedingen, ook nog door een minder gunstige oogst zijn belemmerd. De oogstresultaten van Nederland zijn in de desbetreffende periode n.l. minder gunstig geweest, maar vergelijkbare cijfers over de buitenlandse produkten staan niet ter beschikking, zodat niet met zekerheid kan worden geconstateerd dat de Nederlandse produktie in een relatief nadelige positie heeft verkeerd. Het achterblijven van de uitvoer van afgewerkte en bewerkte produkten alsmede die van machines en transportmateriaal zal wel voor het overgrote

grondstoffen veroorzaakt.

Evenals dit in de macrosfeer is geschied kunnen, althans in waarde, de uitvoer en de produktie van de diverse produkten worden vergeleken. Reeds eerder werden op grond van een dergelijke vergelijking bepaalde conclusies met betrekking tot de invloed van de bestedingen op onze uitvoer in het derde kwartaal 1956 getrokken²⁾. Teneinde na te gaan of een dergelijke ontwikkeling zich ook gedurende de gehele periode juli 1956/juni 1957 heeft voorgedaan, is in tabel 4 voor een zo groot mogelijk aantal posten de verhouding weergegeven tussen uitvoer en omzetstijging in de perioden 1955, juli 1956/juni 1957 en het derde kwartaal 1957. Recentere cijfers met betrekking tot de omzetwaarde, die hier als representatief wordt gezien voor de produktiewaarde, staan nog niet ter beschikking. Gegevens over de omzetten van grondstoffen en minerale brandstoffen ontbreken helaas.

Uit deze tabel kan gemakkelijk worden afgeleid dat de verhouding uitvoer/omzet vergeleken bij 1955 in juli 1956/juni 1957 vrijwel over de gehele linie is gedaald, hetgeen erop wijst dat hier een systematische oorzaak werkzaam is geweest, n.l. de in verhouding tot de produktie over de gehele linie nu sterker gestegen binnen-

²⁾ Zie „De Nederlandse uitvoer en de binnenlandse bestedingen” in „E.-S.B.” van 10 juli 1957.

TABEL 4.

Uitvoerwaarde: omzetwaarde van Nederlandse bedrijven
(binnen- en buitenlandse omzèt; overeenkomstige periode vorig jaar = 100)

	1955	juli '56/ juni '57	juli/ sept. 1957
	1	2	3
Totaal genoemde voedings- en genotmiddelen	100 a)	95 a)	97 a)
Vlees b)	107	99	105
Zuivel, eieren	95	98	90
Groenten, aardappelen, fruit b)	100	93	114
Suiker, cacao, chocolade	103	89	95
Margarine, oliën, vetten	96	86	83
Dranken	100	92	93
Chemicaliën	99 a)	104 a)	104 a)
Totaal genoemde afgewerkte en bewerkte producten	102 a)	95 a)	112 a)
Leer, rubber en houtwaren	96	99	119
Papier, karton	100	94	106
Textiel en kleding	102	98	113
Bouwmaterialen, glas, aardewerk	111	84	78
IJzer en staal	108	95	109
Metaalwaren	95	89	117
Totaal genoemde machines en transportmateriaal	95 a)	90 a)	104 a)
Machines, behalve elektrische	104	104	97
Elektrische machines en materiaal	95	86	99
Schepen	86	81	126

a) gewogen met uitvoerwaarde.

b) omzet gelijkgenomen aan verbruik + uitvoer — invoer.

landse bestedingen. Een uitzondering dient hier te worden gemaakt voor de post chemicaliën, maar de uitvoer van deze produkten is dan ook niet achtergebleven bij die van de concurrenten (zie tabel 3). Waarschijnlijk werd bij de chemische bedrijfstakken, die over het algemeen arbeidsextensief zijn, het tekort aan arbeidskrachten minder gevoeld dan in de andere bedrijfstakken.

Omgekeerd kan in het derde kwartaal 1957 bij vele posten een toename van de verhouding uitvoer/produktie worden geconstateerd, hetgeen wijst op relatief achterblijven der binnenlandse bestedingen. De in de microsfeer gevonden cijfers bevestigen dus in grote trekken datgene, wat reeds uit macro-economische cijfers kan worden geconcludeerd.

De uitvoer naar afzetgebieden.

In tabel 5 is de uitvoer van Nederland en concurrerende landen gesplitst in uitvoer naar de O.E.E.C. enerzijds en uitvoer naar de rest van de wereld anderzijds.

TABEL 5.

Uitvoerwaarde Nederland en concurrenten gesplitst naar afzetgebieden

(overeenkomstige periode vorige jaar = 100)

	1955	juli '56/ juni '57	juli/nov. 1957
	Uitvoer totaal		
Nederland	111	103	111
O.E.E.C. en Verenigde Staten a)	112	114	—
Uitvoer naar O.E.E.C.			
Nederland	114	107	113
O.E.E.C. en Verenigde Staten a)	116	114	—
Uitvoer naar rest wereld			
Nederland	106	97	107
O.E.E.C. en Verenigde Staten a)	109	113	—

a) Verenigde Staten zonder „special categories”.

Uit de tabel kan worden afgelezen dat in de periode 1956/1957 vooral de uitvoer van Nederland naar de rest van de wereld sterk is gedaald en aanzienlijk is achtergebleven bij die van de concurrenten. De uitvoer naar deze gebieden heeft zich in het tweede halfjaar 1957 ook het meest hersteld. Onder invloed van het te geringe aanbod zijn de Nederlandse leveranciers er blijkbaar toe overgegaan vooral de uitvoer naar de ver-

deraf gelegen gebieden te beperken. Dit ligt ook voor de hand. De handel met deze gebieden heeft immers nog steeds in meerdere mate het karakter van gelegenhedenhandel dan de handel met West-Europa. Even goed als de Nederlandse leverancier de binnenlandse markt een prioriteitsbehandeling heeft gegeven, zo heeft hij bij de beperkte uitvoermogelijkheden een zekere voorkeur gegeven aan het bedienen van zijn klanten in West-Europa. Toen geen aanbod-„bottlenecks” meer bestonden heeft men de leveranties naar de verderaf gelegen gebieden uiteraard weer kunnen hervatten.

Conclusie.

Uit het bovenstaande zal het duidelijk zijn geworden dat de Nederlandse leveranciers, onder invloed van aanbodmoeilijkheden, gedurende ongeveer een jaar de op de internationale markt aanwezige mogelijkheden niet geheel hebben benut. De aanbodmoeilijkheden moeten het gevolg zijn geweest van de in vergelijking met de produktiemogelijkheden te sterk gestegen binnenlandse afzet. Nu onder invloed van de bestedingsbeperking de aanbodknelpunten zijn opgeheven kan het Nederlandse bedrijfsleven weer geheel aan de buitenlandse vraag voldoen.

Intussen dient men wel te bedenken dat, doordat het Nederlandse stijgingstempo is achtergebleven, ons aandeel in de wereldhandel na medio 1956 moet zijn gedaald. Onze concurrenten hebben, naar alle waarschijnlijkheid zonder noemenswaardige inspanning en zonder aantoonbare prijsonderbieding, een deel van het Nederlandse marktgebied veroverd. Indien wij het stijgingstempo van deze concurrenten zouden hebben gevolgd, dan zou onze uitvoer momenteel op jaarbasis circa 10 pCt. hoger zijn geweest met alle gunstige gevolgen van dien voor de werkgelegenheid en de betalingsbalans. Bovendien zouden dan de wrijvingsnadelen, verbonden aan een min of meer abrupte omschakeling van de binnenlandse op de buitenlandse markt, zijn vermeden.

TABEL 6.

Uitvoer Nederland en concurrenten

(juli 1955/juni 1956 = 100)

	Uitvoerwaarde		Uitvoervolume	
	Ned.	O.E.E.C. en Ver. Staten a)	Ned.	O.E.E.C. en Ver. Staten a)
1956	101	106	101	105
juli 1956/juni 1957	103	114	101	112
okt. 1956/sept. 1957	106	116	103	113

a) Verenigde Staten zonder „special categories”.

Inmiddels lijkt het vooral in verband met de werkgelegenheid van het grootste belang, dat het verloren gegane terrein wordt terugveroverd. Dit zal ons nu wel de nodige inspanning kosten, daar er geen reden is om aan te nemen dat onze concurrenten het nu door hen bestreken marktgebied zonder meer prijs zullen geven. De herstelbeweging dient bovendien plaats te vinden onder naar alle waarschijnlijkheid minder gunstige conjuncturele omstandigheden. Daar komt nog bij dat de Nederlandse uitvoer de ongunstige invloed van de politieke spanningen met Indonesië zal ondervinden. Onder deze omstandigheden zal ongetwijfeld een grote inspanning van het Nederlandse exporterende bedrijfsleven worden gevraagd.

*s-Gravenhage.

E. H. VAN DE POLL, econ. drs.

Vooral in Amerika heeft na de tweede wereldoorlog de motivation research een grote vlucht genomen. Dit soort onderzoek heeft tot doel de motieven, de drijfveren te leren kennen, die de mensen leiden als zij bij het kopen een keus maken. Bij deze motivation research worden psychologie en dieptepsychologie ingeschakeld; het onderbewustzijn komt aan de orde. Heel wat mensen worden beslopen door de vage vrees, dat motivation research en aanverwante wetenschappen zich niet zullen beperken tot onderzoek van hun motieven, maar dat deze laatste bovendien door motivation research gevormd en gericht zullen worden, waardoor men dus dingen zal gaan willen, die men eigenlijk helemaal niet wil. De Amerikaanse journalist Vance Packard heeft aan dit onderwerp een boek gewijd met de suggestieve titel „The Hidden Persuaders”. Van wat deze „depth boys” al zo aan het licht hebben gebracht wordt in dit artikel een indruk gegeven.

Exploitatie van het onderbewustzijn

De letters M.R. zijn de aanduiding voor motivation research, het wetenschappelijk onderzoek, dat na de tweede wereldoorlog vooral in Amerika een grote vlucht heeft genomen en dat tot doel heeft de motieven, de drijfveren te leren kennen, die de mensen leiden als zij bij het kopen een keus maken. Bij deze M.R. worden psychologie en dieptepsychologie ingeschakeld; psychiaters en psychologen verlenen hun medewerking; het onderbewustzijn, dat wij allen — of wij willen of niet — rijk zijn, komt aan de orde, en heel wat mensen worden beslopen door de vage vrees, dat M.R. en aanverwante wetenschappen zich niet zullen beperken tot *onderzoek* van hun motieven, maar dat deze laatste bovendien door M.R. *gevormd* en *gericht* zullen worden, waardoor men dus dingen zal gaan willen, die men eigenlijk helemaal niet wil.

De Amerikaanse journalist Vance Packard — twintig jaar in het vak, o.a. als medewerker van Collier's — heeft aan dit onderwerp een boek gewijd met de suggestieve titel „The Hidden Persuaders”¹⁾. Het heeft ook in Europa sterk de aandacht getrokken; ik las o.a. in „The New Statesman and Nation” een alarmerende bespreking en in „The Observer” een ironisch-relativerende beschouwing, waarin Maurice Richardson zei, dat reeds vóór de oorlog psychiaters geen onbekende figuren waren in de Britse reclamewereld. „The Hidden Persuaders” is, dacht ik, een zeer interessant, op geen enkele plaats vervelend, boek, dat echter geen grootscheepse, nieuwe perspectieven opent.

Het is interessant vooral door de stroom van namen, voorbeelden, werkwijzen, resultaten en sommen gelds. Vance Packard slaagt er niet helemaal in, het woord „hidden” uit zijn titel waar te maken. Het overgrote deel van wat hij op de bekende, voortvarende wijze der Amerikaanse journalistiek vertelt, heeft weinig verborgens of geheimzinnigs. Het gevaar, dat de Amerikanen bij de volgende verkiezingen op Stevenson zullen gaan stemmen, terwijl zij eigenlijk Eisenhower bedoelen, lijkt nog niet reëel.

Wel blijft het uiterst belangwekkend, in Packard's boek te lezen, waaróm de Amerikanen dit alles doen: grote

auto's kopen, sigaren roken, *die* sigaretten kopen en niet die andere, enz. De psychologie en haar volgelingen hebben er toe bijgedragen om dat uit de doeken te doen, mooier en dieper gezegd: uit de sluiers van het onderbewustzijn aan het daglicht te brengen. En de Amerikaanse publiciteit heeft in dat onderzoek miljoenen dollars gestoken en er nog veel meer miljoenen dollars uit gehaald.

Wat hebben deze „hidden persuaders” (in de omgang „depth boys” genaamd) al zo aan het licht gebracht? Heel wat, en zij deden en doen het dan ook niet voor niets. Dr. Ernest Dichter, directeur van het „Institute for Motivational Research”, vraagt als standaard-honorarium 500 dollar per dag. Zijn instituut telt dertig kamers; de omzet in 1955 bedroeg 750.000 dollar. Dr. Dichter, die de schoenindustrie op het hart drukte: „To women, don't sell shoes — sell lovely feet!”, heeft 25 specialisten in dienst, onder wie psychologen, sociologen en antropologen.

Op gezag van Vance Packard vermeld ik hier enkele voorbeelden van psychologische vondsten en hun zakelijke gevolgen. De „Good Luck”-margarine had oorspronkelijk een verpakking, waarop allerlei afbeeldingen voorkwamen, o.a. van de margarine zelf. In een hoekje stond een kleine klaver-vier. Dieptepsychologisch onderzoek toonde aan, dat die vier klaverblaadjes van het grootste belang waren. Driemaal werd de verpakking veranderd; driemaal werd het klavertje-vier groter. De laatste verpakking werd geheel overheerst door een grote, driedimensionale klaver-vier. Met elke nieuwe verpakking steeg de verkoop.

Een andere advertentiefirma ontwierp een zeer succesvol symbool voor een onbekend overhemdenmerk: een man met een snor en met een zwart lapje op één van zijn ogen. Al gauw was het publiek ervan doordrongen, dat elke man, die een zwart lapje droeg, ook dat bepaalde merk overhemd moest dragen. Om te bewijzen, dat dit juist was, werden in tijdschriften als de mondaine New Yorker dure pagina's kleurenadvertenties geplaatst, die geen woord tekst bevatten, ook niet de naam van het overhemd. Er stond alleen een man op. Hij was in een observatorium bezig met een kijker en maakte aantekeningen. Hij had een snor. Hij droeg een mooi, geruit overhemd. Op zijn ene oog zat een zwart lapje. De verkoop van het niet genoemde overhemd steeg met sprongen.

¹⁾ Een uitgave van Longmans, Green & Co., f. 11,50.

Van sigaretten, die wij toch geacht worden te roken vanwege hun smaak, schijnt wel vast te staan, dat de smaak nauwelijks van enige betekenis is. Toch is ongeveer 65 pCt. van de rokers trouw aan een bepaald merk en 20 pCt. min of meer trouw. Een psycholoog nam een proef met 80 rokers, die zich altijd aan één merk hielden. Hij onderwierp hen aan de Rorschach-test, de bekende proef, waarbij gevraagd wordt te zeggen wat men in bepaalde grillige inktvlekken ziet. De psycholoog wist niet, welke merken de voorkeur hadden van deze 80 rokers. Maar aan de hand van de Rorschach-test kon hij op een enkele uitzondering na vaststellen, welke voorkeur dit was en psychologisch gezien moest zijn. Deze mensen rookten niet zo zeer sigaretten als wel reputaties-van-sigaretten: „Camels”, mannelijk, pittig, voor arbeiders bestemd; „Lucky Strike”: idem, maar voor de burgerij, niet voor arbeiders; „Chesterfield”: voor mannen en vrouwen, zacht, niet aan een bepaalde maatschappelijke klasse gebonden.

Haast even belangrijk als het weten waarom de mensen iets doen, is het weten waarom zij iets *niet* doen, waardoor zij geremd worden, wat het is dat hen tegenhoudt. De „depth boys” van een advertentiefirma in Rochester vonden bijv. dat heel wat mensen bang zijn voor banken: zij vrezen, dat hun verzoek om een lening zal worden afgewezen, dat de bank zijn neus zal steken in hun niet zo heel voortreffelijke financiële omstandigheden, en dat daarover afkeuring zal worden uitgesproken. De firma kwam tot de conclusie, dat deze mensen in de bank onbewust een soort vader of moeder zien — berispende, hen voortdurend in het oog houdende, slechts spaarzaam goedkeuring uitsprekende ouders. Met dat beeld in de gedachte ontwierp de firma een advertentie met een man erin, die op de drempel van een bank staat en zegt: „Wat had ik er een hekel aan, die deur binnen te gaan!”, en dan verder in de tekst zijn verhaal, hoe hartelijk hij er werd ontvangen.

Zo geven jonge huismoeders vaak de voorkeur aan zelfbedieningszaken boven gewone kruidenierswinkels, omdat zij daardoor hun gebrek aan kennis van levensmiddelen kunnen verbergen. Veel vrouwen weten weinig van vlees en de vormen; waarin dit kan worden gekocht; een warenhuis deed goede zaken door de mensen in de vleeswarenafdeling opdracht te geven, vooral veel begrip en meelevens te tonen op dit gebied. Niet alleen deze afdeling, maar het hele warenhuis voer er wel bij.

Vance Packard betoogt verder o.a., dat wij, als wij een ijskast kopen, niet zo zeer koude kopen, als wel warmte. Een Amerikaanse advertentiefirma werd nl. getroffen door het feit, dat de aanschaffing van zo'n ijskast economisch nauwelijks verantwoord is, als men rekening houdt met de prijs, de stijging van de elektriciteitsrekening en de vele restjes, die ten slotte in het vuilnisvat belanden. De psychoanalyse werd ingeschakeld om dit raadsel op te lossen. Het bleek, dat de ijskasten pas een grote verspreiding hadden gekregen na de tweede wereldoorlog. Oorzaak: de al dan niet bewuste angsten van de mensen voor de onzekerheid van de voedselvoorziening en van het bestaan in het algemeen. Deze mensen dachten met heimwee terug aan vroeger, aan de tijd van veiligheid en zorgeloosheid; onbewust dachten zij aan hun moeder, die altijd hun wensen vervulde, en de liefde van een moeder is nauw verbonden met het geven van eten en drinken. De wetenschappelijke onderzoekers concludeerden: „De ijskast symboliseert voor velen de zekerheid, dat er altijd eten in huis is, en eten in huis betekent veiligheid, warmte, zorgeloosheid”. Mensen, die zich zorgelijk voelen, hebben behoefte aan meer eten

in huis dan zij kunnen opeten. Bij de volgende campagne voor ijskasten werd deze overweging een belangrijke factor.

Zou het de moeite lonen scheerzeep op de markt te brengen, na gebruik waarvan men zich nooit meer zal hoeven te scheren? Neen, hebben de psychologen gevonden, al scheert een niet onbelangrijk deel der mannen zich met de grootste tegenzin, kreunend en soms zelfs transpirerend. Maar de baard is een mannelijk symbool, waarvan geen man afstand wil doen, al scheert hij hem dagelijks af.

Over vrouwen dit: het is bekend, dat zij in warenhuizen een groot aantal impuls kopen doen: aanschaffing van zaken, die zij niet van plan waren te kopen. Eén van de „motivational analysts”, James Vicary, vroeg zich af waarom. Hij nam aan, dat zij bij het zien van die talloze mogelijkheden in een zekere spanning geraakten, die hen dwong tot plotselinge, onverwachte aankopen. Een galvanometer of een leugenontdekker („lie detector”) zouden het beste instrument zijn om vast te stellen of deze spanning inderdaad aanwezig was, maar zij konden in dit geval natuurlijk niet worden gebruikt. Vicary gebruikte een verborgen camera en registreerde het aantal keren, dat zij per minuut met de ogen knipperden. De gemiddelde mens doet dit volgens Vicary 32 keer per minuut. Als hij in spanning verkeert stijgt dit getal tot 50 of 60 keer per minuut; in een periode van ontspanning kan het voorkomen, dat wij maar 20 keer of minder met de ogen knipperen.

Vicary zette zijn camera's nu in werking en volgde de dames nadat zij het warenhuis waren binnengekomen. Het resultaat, zo vertelt Packard pakkend, was verbazingwekkend, zelfs voor Vicary. Want het aantal malen dat zij met de ogen knipperden steeg niet, maar zakte daarentegen meer en meer, tot het volkomen ondernormale aantal van 14 per minuut. Deze vrouwen raakten volgens Vicary in een lichte trance, het eerste stadium op de weg naar hypnose.

Als de voornaamste oorzaak hiervan zag Vicary het feit dat een warenhuis als het ware overdekt is met zaken, die in vroeger tijden zelfs niet voor koningen en koninginnen bereikbaar waren. In dit sprookjesland kan iedereen ze nu kopen. Verschillende vrouwen waren zo zeer in trance, dat zij burens en vriendinnen voorbij liepen zonder hen te zien. Sommigen hadden een glazige uitdrukking in de ogen. Zij stootten zich aan toonbanken zonder het te voelen en merkten niets van de camera, hoewel hun gezicht in enkele gevallen een halve meter ervan was verwijderd. Terwijl zij op weg waren naar de kassa, liep het aantal oogknipperingen op, maar het bleef nog altijd onder het normale. De bel van het kasregister en de stem, die de prijs noemde, deden het aantal plotseling tot boven het gemiddelde aantal stijgen: 45 keer per minuut. En in een aantal gevallen bleek dan, dat de dames niet genoeg geld bij zich hadden om hun aankopen te betalen.

Dat is het verhaal van het oogknipperen, verteld door Vance Packard; die een enkele keer de indruk maakt zijn verhalen met een knipoog te doen. Maar hij is voor honderd procent ernstig, als hij in het slot van zijn boek het schrikbeeld oproept van staatsbeïnvloeding van de wieg tot het graf, elektrische contacten, aan te brengen op de hoofdjes van pasgeborenen, waardoor zij van één centrum uit zullen worden opgevoed en gevormd, naar lichaam en geest. Ernstig zijn ook de woorden, waarmee Vance Packard dat gedeelte besluit:

„I am sure that the psycho-persuaders of today would be appalled at the prospect of such indignity being committed on man. They are mostly decent, likable people,

Het hotelbezoek van Amerikanen in ons land is teruggelopen. De oorzaak hiervan moet worden gezocht in de ongunstige politieke situatie in Europa aan het einde van 1956 (Hongarije, Suez), aan de benzineschaarste in tal van Europese landen, voortvloeiende uit het Suez-conflict, aan de schaarste aan hotelruimte in de voornaamste toeristencentra en aan de toegenomen concurrentie voor Europa van andere bezoeken, met name de Caraïbische gebieden, Latijns-Amerika en Hawaï. Het aantal Amerikaanse gasten zou toenemen, indien Nederland erin zou slagen de Amerikaanse reisbureaus voldoende voor ons land te interesseren. De Nederlandse wervingsorganisaties voor het vreemdelingenverkeer zullen de ontwikkeling inzake het reizen door West-Europa in groepsverband nauwlettend moeten volgen; de horeca dient bepaalde schikkingen te treffen voor toerreizigers, die voor ons land een nuttige aanwas van dollars in de dienstenexport kunnen betekenen.

Het hotelbezoek van buitenlanders in Nederland

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft cijfers bekend gemaakt omtrent het aantal geregistreerde buitenlandse gasten in hotels en het aantal overnachtingen van

daar gasten, die uit het oogpunt van de deviezenontvangsten belangrijk zijn, zoals Amerikanen, Canadezen en Britten, in aanzienlijke mate van hotels gebruik maken.

TABEL 1. *Hotelbezoek van buitenlanders in het derde kwartaal van 1956 en 1957*

Land van herkomst	Aantal gasten × 1.000			Aantal overnachtingen × 1.000			Gem. verblijfsduur per hotel in dagen		
	1956	1957	mutatie in pCt.	1956	1957	mutatie in pCt.	1956	1957	mutatie in pCt.
Duitsland a)	99	103	+ 4,0	249	277	+ 11,3	2,5	2,7	+ 8,0
Vereenigde Staten van Amerika	64	67	+ 4,7	151	155	+ 2,7	2,4	2,3	- 4,2
Groot-Brittannië	59	63	+ 6,8	179	184	+ 2,8	3,3	2,9	- 12,1
Frankrijk	41	41		77	76	- 1,3	1,9	1,9	
België en Luxemburg	45	37	- 17,8	86	72	- 16,3	1,9	1,9	
Overige landen	152	137	- 9,9	347	315	- 9,2	2,3	2,3	
Totaal buitenland	460	448	- 2,6	1.089	1.079	- 0,9	2,37	2,43	+ 2,5

a) exclusief geallieerde militairen, wier bezoek aanzienlijk is verminderd, door een geringer aantal troepen in Duitsland; bovendien heeft een andere indeling van het verlof ongunstig gewerkt op het bezoek aan Nederland. (Een daling van 14 pCt. van de hotelovernachtingen in het derde kwartaal t.o.v. dezelfde periode in 1956).

buitenlanders in 1957. Voor een groot deel van het verblijfsmatige vreemdelingenverkeer is het hotel nog altijd een belangrijke vorm van logies en dit is dan ook de reden dat een analyse van deze cijfers zinvol kan zijn. Dit temeer

Het kwartaal met de bezoekmaanden bij uitstek — juli en augustus — geeft in 1957 dus een daling van het buitenlands hotelverblijf te zien, zij het dat het overnachtingscijfer minder is gedaald, waardoor de gemiddelde verblijfs-

(vervolg van blz. 249)

products of our relentlessly progressive era. Most of them want to control us just a little bit, in order to sell us some product we may find useful, or disseminate with us a viewpoint that may be entirely worthy".

„But when you are manipulating, where do you stop? Who is to fix the point at which manipulative attempts become socially undesirable?"

Dat is inderdaad de vraag, en door deze vraag te stellen en er geen antwoord op te geven heeft Vance Packard de betekenis van zijn boek als het ware samengevat. De psychologen, psychiaters enz., die zich met de weergegeven toepassingen van hun wetenschap in de reclame en de verder gaande beïnvloeding van onze medemensen bezig houden, zijn vergelijkbaar met de atoomgeleerden, die óók fatsoenlijke, aardige mensen zijn en waren, al leidden hun werkzaamheden dan tot de verschrikkelijkste bedreiging, die de mensen nog aan zichzelf te wijten hebben gehad.

Packard's boek is (alle verhoudingen in acht genomen) vergelijkbaar met één van de vele werken, die tegenwoordig een gretig publiek vinden en die een oppervlakkig maar boeiend beeld geven van hoe de eerste atoomsplijting tot stand kwam, wat de gevolgen ervan waren, en wat er op dit gebied mogelijk nog te wachten staat. De gemiddelde lezer volgt dat alles geboeid en is zich er nauwelijks of niet van bewust, dat hij over de atoomwetenschap niets wijzer wordt. Op zijn best kan een dergelijk boek een waarschuwing zijn (vaak is het ook dat niet, omdat men het leest als een roman, met het prettige gevoel van „It can't happen here"). „The Hidden Persuaders" dient wel als een waarschuwing te worden gelezen, en als de prestatie van een goede journalist, die, zonder wetenschap te bedrijven, een belangrijk wetenschappelijk onderwerp op een boeiende manier aan de orde weet te stellen.

Amsterdam.

Mr. D. ZIJLSTRA.

duur met 2½ pCt. kon toenemen. De genoemde voornaamste vijf bezoekerslanden vertonen echter een zeer verschillend beeld wat verblijfsduur betreft: de grootste „klant” komt meer dan 10 pCt. boven de totaal gemiddelde verblijfsduur uit, voornamelijk door langdurig verblijf in badplaatsen, terwijl de bezoekers uit de zuidelijke landen een opvallend korte verblijfsduur hebben. Dat de Britten, wanneer zij eenmaal naar het continent komen, ook relatief lang in ons land blijven, ligt voor de hand.

Bovenstaande ten opzichte van 1956 ongunstige cijfers spreken te meer in het licht van de belangrijke stijgingen, welke over het eerste halfjaar 1957 te melden waren.

TABEL 2.

Overnachtingen van buitenlanders in Nederlandse hotels
(januari t/m juni 1957)

Land van herkomst	Stijgingspercentage t.o.v. de overeenkomstige periode 1956
Duitsland	+ 38
Verenigde Staten van Amerika	- 11
Groot-Brittannië	+ 13
Frankrijk	+ 17
België en Luxemburg	+ 7
Totaal buitenland	+ 12

Het blijkt dus dat:

a. de stijging der overnachtingen gedurende de eerste twee kwartalen in het derde kwartaal is omgeslagen in een daling wat het totaal, alsmede wat onze zuiderburen betreft, en in een aanzienlijk geringere stijging voor Duitsers en Britten;

b. dat bij het bezoekcijfer van Amerikanen juist een omgekeerde ontwikkeling, van - 11 pCt. over het eerste halfjaar van 1957 tot + 2,7 pCt. in het derde kwartaal, valt waar te nemen.

Deze laatste — onverwachte — ontwikkeling is bijzonder interessant, omdat in vakkringen ongerustheid heerst over het teruggelopen bezoek uit de Verenigde Staten. Thans zal met name dit Amerikaanse bezoek nader onderzocht worden. Het ligt voor de hand de kentering, welke in het derde kwartaal in de steeds toenemende overnachtingscijfers heeft plaatsgevonden, toe te schrijven aan de zeer ongunstige weersomstandigheden, die enkele jaren achtereenvolgend in het vakantie seizoen bij uitstek: de tweede helft van juli en de gehele maand augustus. Voor Amerikanen is dit echter nauwelijks een reden om een reeds lang van te voren uitgestippelde reis ¹⁾ naar Europa af te gelasten. Daarom heeft dit bezoekcijfer dus geen

¹⁾ Uit een rapport The Travel Market, in oktober 1953-september 1954 betreffende Amerikaanse gezinnen met \$ 5.000 inkomen of meer, samengesteld door het Research Department van The Curtis Publishing Company, Philadelphia, blijkt dat slechts 52 pCt. dezer Amerikanen hun vakantieplannen voor een reis overzee 6 maanden of minder van te voren vaststellen, 31 pCt. 6-12 mnd. vooraf, 4 pCt. 1 à 2 jaar en 13 pCt. meer dan 2 jaar vooruit.

daling ondergaan onder invloed van de slechte weersomstandigheden, zoals mogelijk het geval is geweest met de Fransen en Belgen, die hun eventueel voorgenomen bezoek aan ons land gemakkelijker konden wijzigen in een reis naar het telkenjare met betere weersomstandigheden begunstigde Zuid-Europa, dan wel hun verblijf hier bekort zullen hebben. Veel meer heeft het dagbezoek uiteraard te lijden gehad van de slechte zomers in successie.

De oorzaak voor het verminderde Amerikaanse hotelbezoek aan ons land kan eerder worden gezocht in:

1. de ongunstige politieke situatie in Europa aan het einde van 1956 (Hongarije, Suez). Daar de Amerikaan zijn vakantie geruime tijd van te voren pleegt uit te stipelen, is deze onrust in Europa ongetwijfeld van invloed geweest;

2. de benzineschaarste in tal van Europese landen, voortvloeiende uit het Suez-conflict. Dat de beperkende maatregelen in maart 1957 in de meeste landen waren opgeheven (maar nog niet in het veel door Amerikanen bezochte Frankrijk), kon echter geen heroriëntering van de Amerikaanse vakantieplannen in 1957 meer bewerkstelligen. In het najaar heeft Frankrijk de schade wat het Amerikaanse bezoek betreft belangrijk ingehaald;

3. de schaarste aan hotelruimte in de voornaamste toeristencentra. Amsterdam, belangrijkste aankomstplaats voor luchtvaartpassagiers, vormt hierop geen uitzondering, integendeel! Daarop wijst ook de vrij grote daling (5 pCt.) in gemiddelde verblijfsduur van Amerikanen. Ook in het derde kwartaal 1956 steeg het aantal overnachtingen belangrijk minder dan in het eerste halfjaar, nl. 6 tegenover 11 pCt. (steeds in vergelijking met de overeenkomstige periode van het voorafgaande jaar). Ook dit wijst op een zeer hoge bezettingsgraad van vele hotels in het seizoen;

4. de toegenomen concurrentie voor Europa van andere bezoekcentra, met name de Caraïbische gebieden, Latijns-Amerika en Hawaï.

De eerste twee genoemde oorzaken behoeven geen toelichting, zij hebben alleen een relatief sterkere invloed omdat circa 65 pCt. van de Amerikanen die naar het buitenland reizen, dit in de eerste helft van het jaar pleegt te doen. Over de derde oorzaak is nog onlangs in dit blad geschreven ²⁾. Het vierde punt behoeft echter wel enige toelichting, temeer daar het hier een voor Europa ongunstige structurele wijziging kan betreffen. Het Amerikaanse Ministerie van Handel maakt jaarlijks bekend hoeveel Amerikanen naar het buitenland zijn gereisd en waarheen. Voor 1955 was uit deze gegevens tabel 4 (op blz. 252) samen te stellen.

Europa en in de tweede plaats de naaste omgeving blijken dus veruit de belangrijkste bestemmingsgebieden der Amerikaanse toeristen te zijn. Maar Europa verliest

²⁾ J. Nijkerk: „Het tekort aan hotelruimte in Amsterdam”, in „E.-S.B.” van 12 maart 1957.

TABEL 3.

Hotelbezoek van buitenlanders, negen maanden van 1956 en 1957

Land van herkomst	Aantal aangekomen gasten			aantal overnachtingen			gemiddelde verblijfsduur in dagen		
	1956	1957	Mutatie in pCt.	1956	1957	Mutatie in pCt.	1956	1957	Mutatie in pCt.
Duitsland	229.195	267.385	16,7	482.318	572.486	18,7	2,10	2,14	1,9
Verenigde Staten van Amerika	121.721	122.911	1,0	304.647	292.698	- 3,9	2,50	2,38	- 4,8
Groot-Brittannië	115.727	125.747	8,7	338.109	360.853	6,7	2,92	2,87	- 1,7
Frankrijk	92.855	97.409	4,9	170.222	183.674	7,9	1,83	1,89	3,3
België en Luxemburg	89.354	80.931	- 9,4	162.240	148.611	- 8,4	1,82	1,84	1,1
Overige landen	319.912	317.077	- 0,9	763.064	751.071	- 1,6	2,39	2,37	- 0,8
Totaal buitenland	968.764	1.011.460	4,4	2.220.600	2.309.393	4,0	2,29	2,28	- 0,4

TABEL 4.

Verdeling van het bezoek a) uit de Verenigde Staten van Amerika aan het buitenland in 1955

(in duizenden)

Bestemming	Amerika-nen	Bui-tenlan-ders	Totaal	Stijging t.o.v. 1954 in pCt.	Per schip	Per vlieg-tuig
Europa b)	526	218	744	11	370	374
Noord-Amerika c) ..	509	200	709	20	116	593
Azië	74	26	100	27	46	55
Zuid-Amerika	46	62	108	13	25	83
Oceanië	19	15	34	38	10	24
Afrika	12	2	14	16	5	9
Totaal	1.186	523	709	16	572	1.137

Bron: „The Travel Agent”, 25 april 1956.

a) exclusief militairen, cruise-reizigers, automobilisten naar Mexico en Canada.

b) omvat ook de landen rondom de Middellandse Zee.

c) omvat de volgende bestemmingen en aantallen Amerikanen (x 1.000): Cuba 191, Brits West-Indië 127, Bermuda 87, Panama Zone 25, Mexico 24, Dominicaanse Republiek 15, Canada 8, Guatemala 5, Nederlands West-Indië 2,5, andere bestemmingen 24,5.

zijn voorsprong: voor 1953 waren de cijfers voor het Amerikaanse bezoek aan Europa en Noord-Amerika nl. resp. 425.000 en 364.000; m.a.w.: tegenover een stijging in twee jaar van 24 pCt. voor Europa stond 40 pCt. meer belangstelling voor Noord-Amerika.

Belangwekkend is ook dat 67 pCt. van de Amerikanen en vreemdelingen, die naar het buitenland reisden, van het vliegtuig gebruik maakten; voor de Europa-gangers was deze verhouding ongeveer 50 : 50, maar in 1953 was het luchtvaartandeel nog slechts 41 pCt. Nederland behield in de periode 1953-1955 nauwelijks zijn aandeel van 5 pCt. in de ontschepping van de Amerikanen die naar Europa trokken. Voor 1956 valt nog te vermelden dat de uitgaven van de Europareizigers „slechts” met 10 pCt. stegen tegenover een toename van 25 pCt. voor de reizigers naar de Caraïbische gebieden.

TABEL 5.

Land van ontschepping van Amerikanen in Europa

	1953		1955	
	aantal x 1.000	aandeel in pCt.	aantal x 1.000	aandeel in pCt.
Engeland	111	26,2	133	25,2
Duitsland	79	18,6	115	21,9
Frankrijk	92	21,6	97	18,4
Italië	52	12,2	57	10,8
Nederland	23	5,4	25	4,8
Ierland	16	3,8	18	3,4
Portugal	7	2,6	12	2,3
Denemarken	6	1,4	10	1,9
Andere landen	39	9,2	59	11,2
Totaal Europa	425	100	526	100
Indexcijfer	100		124	

De meeste aandacht trekt in deze tabel:

1. de verwisseling van positie van Frankrijk en Duitsland: in slechts twee jaar bedroeg de stijging van het Duitse aandeel niet minder dan 18 pCt. En dat nog wel zonder militairen, die immers in deze cijfers niet zijn opgenomen;

2. het vrij belangrijke verlies van Italië, het klassieke toeristenland;

3. een daling in het Nederlandse aandeel van 0,6 pCt. dat vermoedelijk overwegend ten goede is gekomen aan Denemarken (Scandinavian Air Service met een steeds ruimere hotelaccommodatie in Kopenhagen).

Dit laatste brengt ons weer terug op het verminderde bezoek van Amerikanen aan ons land. „Hearst Advertising Service” in New York kan met zijn „Quarterly Summary of Passport Statistics” aan de hand van een „modified

random type sample of 30.000 applications per quarter” (deviatie $\frac{1}{2}$ tot 1 pCt.) inzicht verschaffen in de ontwikkeling van de bestemmingen van de Amerikaanse reizigers binnen Europa. In de periode juli 1956 t/m juni 1957 heeft West-Europa zijn aandeel in de bestemmingen van de Amerikaanse reiziger weten te handhaven op 75 pCt. ten opzichte van het kalenderjaar 1954. Maar binnen Europa hebben zich grote verschuivingen voltrokken.

TABEL 6.

Bestemming van Amerikaanse reizigers naar Europa (in pCt.)

	1956 3e kw.	1956 4e kw.	1957 1e kw.	1957 2e kw.	1957 3e kw.
Rondtocht	15,5	10,2	50,0	55,1	46,5
Duitsland	12,8	14,7	8,5	6,5	9,1
Britse eilanden	15,5	11,9	7,0	8,2	6,8
Italië	6,2	5,4	4,6	5,4	4,3
Frankrijk	7,4	7,4	2,2	2,2	2,7
Overig West-Europa	7,8	8,4	4,8	5,0	3,8
Totaal West-Europa	65,2	58,0	77,1	82,4	73,2
Totaal buitenland	100	100	100	100	100

De „tours” hebben enorm aan betekenis gewonnen, vermoedelijk omdat de Amerikaan dan vele moeilijkheden zoals valutakwesties en accommodatievraagstukken bespaard blijven. Vergelijken wij het derde kwartaal 1957 en 1956, dan blijkt de bestemming Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en overig West-Europa (Benelux, Zwitserland, Spanje) procentueel meer dan gehalveerd te zijn.

Hierin kan een verklaring schuilen voor het gedaalde aantal Amerikaanse overnachtingen in ons land in de eerste negen maanden 1957, terwijl het aantal gasten juist enigszins toenam, want het verblijf in een bepaald land is op een collectieve rondtocht door West-Europa doorgaans geringer dan bij een individuele reis, welke naar believen kan worden verlengd. Daartegenover staat dat het aantal Amerikaanse gasten kan groeien, indien Nederland erin slaagt de Amerikaanse reisbureaus voldoende voor ons land te interesseren. Deze tendens lijkt door de cijfers van 1957 te worden bevestigd: een grote daling van het aantal Amerikaanse bezoekers in het eerste halfjaar door de politieke situatie, een stijging in het derde kwartaal, maar een daling in het overnachtingscijfer.

De Nederlandse wervingsorganisaties voor het vreemdelingenverkeer zullen deze ontwikkeling nauwlettend moeten volgen; de hotellerie dient bepaalde schikkingen te treffen voor toerreizigers, die voor ons land een nuttige aanwas van dollars in de dienstexport kunnen betekenen. De inkomsten uit het reizigersverkeer voor niet-ingezetenen (exclusief vervoer) hebben in 1956 f. 234 mln. bedragen; voor 1957 lijkt een raming van f. 255 mln., een bedrag waarvoor het waard is de krachten in te zetten, verantwoord.

Gelet op een aantal van ruim 1 mln. buitenlandse hotelgasten gedurende de eerste drie kwartalen van 1957, lijkt het waarschijnlijk dat in het gehele afgelopen jaar circa 1,2 mln. buitenlanders bijna 2,7 mln. nachten in een hotel in ons land hebben doorgebracht. Dit zou een besteding van gemiddeld f. 96,50 per dag per hotelbezoeker betekenen, ware het niet dat buitenlanders ook nog op andere wijze in ons land overnachten (pensions, diverse vormen van kamperen, logies bij familie of kennissen, huizenruil of gehuurde kamers, jeugdherbergen). De statistische gegevens over deze verblijfsvormen zijn echter schaars en onbetrouwbaar. Het zeer omvangrijke dag-

Teneinde inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling der besparingen d.m.v. het levensverzekeringbedrijf zijn de termijnpremies, verminderd met uitkeringen en afkopen, de termijnpremies en koopsommen, eveneens verminderd met uitkeringen en afkopen, alsmede de toeneming van de premiereserve weergegeven in procenten van het nationaal inkomen over een reeks van jaren. Vergelijking van de vooroorlogse met de na-oorlogse percentages voert schrijver tot de conclusie, dat de besparingen door middel van het levensverzekeringbedrijf relatief zijn toegenomen. Hierin zou men een aanwijzing kunnen zien, dat de ingevolge het Besluit Inkomstenbelasting 1941 getroffen regeling, volgens welke door belastingplichtigen premies voor lijfrenteverzekeringen en daarmee gelijkgestelde kapitaalverzekeringen tot een bepaald bedrag van het belastbaar inkomen mochten worden afgetrokken, een stimulerende werking heeft uitgeoefend.

De besparingen bij het levensverzekering- bedrijf

Eind 1956 bedroeg volgens het jaarverslag van de Verzekeringskamer de balanswaarde van alle beleggingen der Nederlandsche levensverzekeringmaatschappijen f. 6,2 mrd. Gedurende de eerste drie kwartalen van 1957 steeg dit bedrag volgens „De Telstrook”¹⁾ met f. 465 mln. Naar alle waarschijnlijkheid zal in het lopende jaar de grens van f. 7 mrd. worden gepasseerd. Alleen al bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten zal in dit jaar door de maatschappijen op grond van de begin 1957 getroffen afspraak een bedrag van f. 250 mln. ter financiering van de woningbouw moeten worden gestort. In de balansen van de levensverzekeringmaatschappijen vormen de beleggingen uiteraard de grootste post onder de activa. Daartegenover staat als de grootste passiefpost de premiereserve, de contante waarde van alle toekomstige verplichtingen der maatschappijen, verminderd met de contante waarde van de toekomstige premies. Gezien vanuit het gezichtspunt van de verzekeringnemers is de premiereserve het totaal van hun collectieve besparingen.

¹⁾ Kwartaalsuitgave van de Nederlandse Vereniging tot bevordering van het Levensverzekeringwezen.

(vervolg van blz. 252)

bezoek levert vermoedelijk de grootste bijdrage tot de inkomsten van ongeveer f. 255 mln. uit het buitenlands bezoek in 1957. De ervaring leert dat de besteding per dag van deze buitenlandse gasten doorgaans hoger is dan die van het overnachtende bezoek, met name omdat meer goederen in winkels worden gekocht. Daar slechts over het hotelbezoek van buitenlanders aan Nederland vrij betrouwbare statistische informatie voor handen is, zou een juist inzicht in de omvang van het internationale vreemdelingenverkeer slechts door grenstellingen kunnen worden verkregen. Deze registratie, welke thans incidenteel wel geschiedt, is niet alleen kostbaar, maar druist ook in tegen de tendens tot liberalisering van het grensoverschrijdende personenverkeer, zeker voor de landen van de Euromarkt. Daarom moet met de hotelstatistiek genoegzaam worden genomen.

Voorschoten.

Drs. M. C. TIDEMAN.

Het mag als bekend worden verondersteld, dat ingevolge het Besluit Inkomstenbelasting 1941 de regeling werd getroffen, dat door de belastingplichtigen premies voor lijfrenteverzekeringen en daarmee gelijkgestelde kapitaalverzekeringen — gesloten onder het beding dat het verzekerd kapitaal voor de aankoop van een lijfrente zal worden aangewend — tot bepaalde maxima van het belastbare inkomen mochten worden afgetrokken. Deze maxima waren verschillend naar gelang van de tariefgroep van de inkomstenbelastingtabel, waaronder de belastingplichtige werd gerangschikt, resp. van het aantal kinderen, waarvoor hij kinderaftrek genoot. Het hoogste bedrag was f. 1.800 per jaar. In 1955 werd voor *alle* belastingplichtigen het gelijke maximum-bedrag van f. 3.600 per jaar ingevoerd. Deze aftrekregeling heeft alleen betrekking op „particuliere” verzekeringen. In de aftrekregeling voor premies voor verplichte pensioenverzekeringen werd in 1941 noch in 1955 wijziging gebracht.

Bij herhaling is de vraag gerezen, of de regeling van 1941 een waarneembare invloed op de besparingen door middel van levensverzekering heeft uitgeoefend. In ruimer verband is de vraag, of de besparingen door middel van de Pensioen- en Verzekeringsfondsen sedert de jaren vóór de oorlog zijn toegenomen dan wel gelijk zijn gebleven of zelfs zijn gedaald, onderwerp van bespreking geweest. De Vereniging voor de Staatshuishoudkunde heeft zich in 1953 in het kader van het thema „De invloed van het hier te lande geldende belastingsysteem op de economische en sociale structuur van onze maatschappij enz.” ook hiermede bezig gehouden. De pre-adviseurs H. J. Hofstra en Prof. Dr. M. J. H. Smeets hebben geen toeneming kunnen vaststellen. Zij steunden hierbij op een statistiek van J. C. Wijnmaalen voor de jaren 1923-1939, 1947-1952. Wijnmaalen heeft deze statistiek onder herziening van de na-oorlogse cijfers (1949-1952) tot 1956 voortgezet²⁾.

²⁾ Kwartaaloverzicht van de Amsterdamsche Bank no. 118.

Het aangehaalde oordeel van Hofstra en Smeets geldt ook na deze voortzetting ³⁾.

De levensverzekeringmaatschappijen zijn in de „Pensioen- en Verzekeringsfondsen” begrepen. Indien men haar uit dit verband licht en op zich zelf beschouwt, ontstaat een ander beeld. Hierbij rijst echter onmiddellijk de vraag welke gegevens van de vele, die ter beschikking staan, als besparingen mogen worden aangemerkt. Het totale premie-inkomen bestaat uit termijnpremies en koopsommen. Mogen koopsomstortingen als besparingen worden beschouwd? Zij zijn gedeeltelijk uit vermogensmutaties afkomstig: een reeds als resultaat van vroegere besparingen aanwezig vermogen wordt als koopsom voor een verzekering aangewend. Vóór de oorlog, in het bijzonder in de jaren 1937-1938 hebben dergelijke omzettingen om redenen, die J. B. Booy ⁴⁾ aanschouwelijk uiteen gezet heeft, veelvuldig plaats gevonden.

In het premie-inkomen is tevens de risicopremie en een onkostenopslag begrepen, die niet als besparingen kunnen worden aangemerkt. Indien men, ondanks bovengenoemde, helaas onoplosbare, moeilijkheden, van het premie-inkomen als „besparingen” uitgaat, dienen hiervan de

wel tegen koopsom zijn gesloten? Het relatief zuiverste beeld geeft de jaarlijkse toeneming van de premiereserve, hoewel ook daarin verzekeringen tegen termijnpremie en tegen koopsom niet van elkaar te scheiden zijn.

Onder deze omstandigheden lijkt het geboden, drie categorieën bedragen uit te drukken in pCt. van het nationaal inkomen, nl.:

1. de termijnpremies, verminderd met uitkeringen en afkopen;
2. termijnpremies en koopsommen, verminderd met uitkeringen en afkopen;
3. de toeneming van de premiereserve.

De verschillende uitkomsten, vermeld in de kolommen 9, 10 en 11 van de tabel, dienen in hun onderlinge samenhang te worden beoordeeld.

Indien men slechts de kolommen 10 en 11 in ogenschouw zou nemen, zou de conclusie gewettigd zijn, dat na de oorlog het vooroorlogse peil nog niet werd overschreden. Door de splitsing wordt men echter gewaar, dat aan de hoge percentages in de genoemde kolommen voor 1934 en vooral voor 1937 en 1938 bijzonder hoge koopsomstortingen ten grondslag lagen, die niet als besparingen,

Jaar	Termijn- premiën a)	Koop- sommen a)	1+2	Uitkeringen en afkopen	1 min 4	3 min 4	Toeneming premie- reserve	Nationaal inkomen (marktpr.)	5 in pCt. van 8	6 in pCt. van 8	7 in pCt. van 8
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
in miljoenen guldens								miljarden guldens	percentages		
1923	—	—	79,7	38,6	—	41,1	—	5,30	—	0,78	—
1924	—	—	79,6	38,0	—	41,6	25,2	5,54	—	0,75	0,45
1925	73,5	12,7	86,2	42,8	30,7	43,4	37,7	5,72	0,54	0,76	0,66
1926	78,0	9,6	87,6	42,7	35,3	44,9	40,5	5,86	0,60	0,77	0,69
1927	84,7	10,1	94,8	45,2	39,5	49,6	48,0	5,97	0,66	0,83	0,80
1928	91,4	13,5	104,9	50,3	41,1	54,6	45,9	6,36	0,65	0,86	0,72
1929	98,3	10,3	108,6	54,2	44,1	54,4	49,5	6,50	0,68	0,84	0,76
1930	103,7	10,8	114,5	52,2	51,5	62,3	53,1	6,24	0,83	1,00	0,85
1931	107,7	15,1	122,8	61,6	46,1	61,2	40,3	5,49	0,84	1,11	0,73
1932	107,4	14,4	121,8	69,4	38,0	52,4	46,9	4,93	0,77	1,06	0,95
1933	107,2	20,7	127,9	72,1	35,1	55,8	47,0	4,78	0,73	1,07	0,98
1934	106,7	37,4	144,1	79,7	27,0	64,4	59,5	4,75	0,57	1,36	1,25
1935	105,2	28,9	134,1	85,8	19,4	48,3	44,6	4,68	0,41	1,03	0,95
1936	106,2	32,9	139,1	83,5	22,7	55,6	66,9	4,81	0,47	1,16	1,39
1937	109,1	68,8	177,9	79,8	29,3	98,1	100,5	5,31	0,55	1,85	1,89
1938	116,0	67,9	183,9	87,2	28,8	96,7	95,6	5,40	0,53	1,79	1,77
1939	120,0	32,0	152,0	95,7	24,3	56,3	59,9	5,74	0,42	0,98	1,04
1947	230,7	84,1	314,8	145,2	85,5	169,6	193,8	12,07	0,71	1,41	1,61
1948	272,8	101,2	374,0	172,5	100,3	201,5	196,7	14,23	0,70	1,42	1,38
1949	318,0	104,5	422,5	181,6	136,4	240,9	272,3	16,01	0,85	1,50	1,70
1950	346,0	119,5	465,5	184,7	161,3	280,8	257,1	17,79	0,91	1,58	1,45
1951	390,1	103,4	493,5	214,8	175,3	278,7	359,9	19,56	0,90	1,42	1,84
1952	426,0	111,0	537,0	216,4	209,6	320,6	313,2	20,45	1,02	1,57	1,53
1953	467,1	119,1	586,2	233,0	234,1	353,2	363,7	21,90	1,07	1,61	1,66
1954	512,2	127,5	639,7	249,1	263,1	390,6	408,4	24,31	1,08	1,61	1,68
1955	568,0	119,2	687,2	241,7	326,3	445,5	471,9	26,85	1,22	1,66	1,76
1956	637,1	129,6	766,7	257,1	380,0	509,6	516,4	28,56	1,33	1,78	1,81

a) Ten gevolge van wijzigingen van reeds door de Verzekeringskamer gepubliceerde cijfers in latere jaren treft men in haar verslagen van vóór de oorlog verschillende cijfers aan. De verschillen blijven echter meestal tot decimalen beperkt en hebben daarom op de te berekenen percentages praktisch geen invloed.

uitkeringen en afkopen als „ontsparingen” te worden afgetrokken. Maar ten opzichte van deze wordt men voor dezelfde vraag gesteld: in hoeverre zijn de uitkeringen afkomstig uit verzekeringen; die tegen termijnpremie dan

³⁾ Na het gereedkomen van ons artikel verscheen in „De onderneming” van 18 januari 1958 een hoofdartikel „Sparen en industrialisatie”, waarin o.a. nader op de statistiek van Wijnmaalen wordt ingegaan. In dit verband wordt opgemerkt:

„Deze cijfers zijn niet voldoende om te kunnen komen tot definitieve conclusies. Voor deze laatste zou nodig zijn een analyse van de ontwikkeling van de relatieve betekenis der afzonderlijke spaarcategorieën, in het recente verleden”.

Ons artikel wil een bijdrage tot deze analyse zijn en tevens op een eventuele mogelijkheid wijzen om de individuele spaarquote op een speciaal gebied op te voeren.

⁴⁾ „Verschuivingen in de na-oorlogse ontwikkeling der levensverzekering ten opzichte van de voor-oorlogse verhoudingen”, Verzekerings-Archief van oktober 1957.

althans niet als nieuwe besparingen, kunnen worden aangemerkt. Het percentage in kolom 9 is daarentegen vrij sterk gestegen. Verder ontdekt men, dat de koopsommen lang niet in dezelfde verhouding zijn toegenomen als de termijnpremies. Zij worden na de oorlog bovendien meer dan voorheen gestort als „back-service” in het kader van pensioenvoorzieningen en zijn daarom waarschijnlijk in aanzienlijk mindere mate dan weleer uit vermogen afkomstig.

Niet van belang ontbloomt is ook de door de splitsing mogelijke vaststelling dat de scherpe daling van het nationale inkomen van 1930 op 1931 in verband met de toenmalige crisis een oplopen van de percentages in kolom 9 tot gevolg had, hetgeen er op wijst, dat verzekerings-sparen een bijzonder sterk weerstandsvermogen tegen ontsparring bezit. Hiervan geven uiteraard ook de absolute getallen in kolom 1 duidelijk blijk.

Door de beschikbare gegevens te splitsen kan men dus tot de conclusie komen, dat de besparingen door middel van het levensverzekeringbedrijf relatief zijn toegenomen. Mocht de na-oorlogse ontwikkeling voortgaan, dan is het zelfs mogelijk, dat het in dit verband zwaarst wegend percentage van kolom 9 binnen afzienbare tijd het dubbele van de hoogste stand van vóór de oorlog zal bedragen. Dit verschijnsel verdient te meer aandacht als men bedenkt dat het reële inkomen per hoofd van de Nederlandse bevolking lang niet in dezelfde verhouding is gestegen. De conclusie wordt tot op zekere hoogte bevestigd door het feit, dat het gemiddeld verzekerd bedrag per hoofd der bevolking tegen constante prijzen van f. 1.315 in 1937 tot f. 2.272 in 1956, dus met 72,8 pCt. is gestegen. Hierin zou men een aanwijzing kunnen zien dat fiscale tegemoetkomingen een stimulerende werking uitoefenen, hetgeen met de praktijkervaring van het levensverzekeringbedrijf in dit opzicht overeenkomt.

Hieruit zou men zelfs de praktische gevolgtrekking kunnen maken, dat het ter opvoering van de besparingen bij het levensverzekeringbedrijf aanbeveling zou verdienen, een in 1941 vervallen aftrekregeling te herstellen. Tot genoemd jaar mocht iedere belastingplichtige verzekeringspremies, onverschillig of deze voor een rente- of een kapitaalverzekering werden betaald, tot 5 pCt. van zijn

inkomen met een absoluut maximum van f. 100 per jaar aftrekken (Wet op de Inkomstenbelasting 1914 Art. 19d). Hiermede kwam een stuk goed Nederlands fiscaal recht te vervallen. Zijn terugkeer na 17-jarige ballingschap, uiteraard onder aanpassing aan de zo grondig gewijzigde omstandigheden, zou wellicht stimulerend werken.

Tegen vorenstaande conclusie kunnen uiteraard bepaalde bezwaren worden ingebracht. Zo kunnen uitkeringen en afkopen niet in volle omvang als ontsparingen worden aangemerkt, zoals de Verzekeringskamer dit in haar jaarverslagen pleegt te doen. De verzekerde kapitalen met lijf-rentebeding blijven bijv. als besparingen gehandhaafd; een echte ontsparing vindt eerst bij de rente-uitkering plaats. Daar de betreffende kapitalen echter enerzijds als uitkeringen, anderzijds als koopsommen worden geboekt, heffen deze mutaties bij berekening van het verschil elkaar op. Voorts blijken, indien men alleen de percentages berekent, die de cijfers van kolom 1 ten opzichte van het nationale inkomen vormen, de besparingen evenmin als bij de kolommen 10 en 11 te zijn toegenomen. Het oplopen van de percentages in kolom 9 is echter het gevolg van het feit, dat de uitkeringen en afkopen in mindere mate zijn gestegen dan de termijnpremies. Bovendien moet men er rekening mede houden, dat in 1941 een sterk progressief belastingtarief werd ingevoerd, dat de spaarquote in het algemeen en bij het levensverzekeringbedrijf in het bijzonder nadelig zou hebben beïnvloed, indien niet juist op verzekeringgebied de verruiming van de belastingfaciliteiten een dam tegen deze depressieve invloed zou hebben opgeworpen.

's-Gravenhage.

K. H. SCHREIBER, Dipl. rer. pol.

Statistische Dag 1958

De Statistische Dag 1958 zal onder het motto „Statistiek en experiment” worden gehouden op 1 april 1958 in de aula van de Gemeentelijke Universiteit, Oudemanhuispoort, Amsterdam. Het programma van de Economische Sectie zal gewijd zijn aan het onderwerp „Regionale rekeningen voor bedrijfsleven en Overheid”.

De agenda voor deze middagzitting luidt als volgt:

1. aanvang om 2 uur;
2. *openingswoord* door de vice-voorzitter, Prof. Dr. L. M. Koyck, hoogleraar aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool en directeur van het Nederlandsch Economisch Instituut te Rotterdam;
3. *Provinciale rekeningen en de economische politiek van de regionale Overheid*, door Dr. H. Rijken van Olst, lector aan de Rijksuniversiteit te Groningen;
4. pauze;
5. *De methodiek van rekeningen voor stad en bedrijf*, door Drs. P. E. Venekamp, lector aan de Universiteit van Amsterdam en adjunct-directeur van het Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam;
6. discussie n.a.v. de gehouden referaten;
7. beëindiging openbaar gedeelte om ca. 4.30 u.;
8. gewone (huishoudelijke) sectievergadering.

Niet-leden en buitengewone leden van de Vereniging voor Statistiek kunnen een folder met het volledige programma en toegangsbewijzen (ad f. 4) aanvragen bij het secretariaat van de Vereniging, Koninginnegracht 101, 's-Gravenhage.

BOEKBESPREKING

The Economist Intelligence Unit Limited: „Britain and Europe; A study of the effects on British manufacturing industry of a free trade area and the common market”. London 1957, 288 blz.

Kenmerkend voor de periode na de tweede wereldoorlog in West-Europa waren de voortdurende en hardnekkige pogingen om te komen tot nauwere economische en politieke samenwerking. Deze pogingen gingen vrijwel alle uit van de Continentaal-Europese landen. Uitnodigingen tot deelneming werden in Groot-Brittannië meestal gereserveerd ontvangen i.v.m. de afkeer van supranationale vormen van samenwerking en de speciale banden in de Commonwealth. Zolang de integratiepogingen op het vasteland van Europa nog in het plan-stadium bleven of slechts resultaten van beperkte strekking opleverden, kon Engeland deze passieve rol van welwillende toeschouwer blijven spelen. Dit veranderde echter abrupt toen midden 1956 de plannen tot vorming van een gemeenschappelijke markt tussen de zes K.S.G.-landen vaste vorm begonnen aan te nemen. Engeland, dat zich plotseling in het isolement voelde gedrongen, lanceerde vrijwel onmiddellijk in de Minister-raad van de O.E.E.C. een plan voor een (lossere) aansluiting van andere landen bij de gemeenschappelijke markt door de instelling van een vrijhandelszone.

Een symptoom van deze veranderde houding van Groot-Brittannië is de opdracht, welke een aantal Engelse zakenlieden verschaftte aan het Londense weekblad „The Economist” en waarvan bovengeciteerd boek het resultaat is. Het ging om de vraag, welke de gevolgen van deel-

neming aan een vrijhandelszone zouden zijn voor de Britse industrie. In het in de aanhef vermelde boek is een lofwaardige poging gedaan hierop een zo concreet mogelijk antwoord te geven. Daarbij is uitgegaan van de volgende veronderstellingen:

1e. in 1970 zal de vorming van de gemeenschappelijke markt voltooid zijn;

2e. indien een vrijhandelszone tot stand komt, zal de vorming daarvan eveneens in 1970 voltooid zijn. Van een deelname hieraan door de minderontwikkelde O.E.E.C.-landen: Griekenland, IJsland, Ierland, Portugal en Turkije, is in de beschouwing afgezien;

3e. aangenomen is, dat in 1970 de landen van vrijhandelszone en gemeenschappelijke markt een bevolking zullen hebben van 255 mln. (6 pCt. groter dan in 1955) en een bruto-nationaal produkt van 113,8 mrd. pond sterling (in prijzen van 1955) d.w.z. 55 pCt. meer dan in 1955;

4e. tot voor kort bestond slechts matige Britse belangstelling voor de Continentaal-Europese markt. Dit viel gedeeltelijk te verklaren uit het relatief geringe Britse handelsverkeer met de landen van de vrijhandelszone (circa 22 pCt. van de totale Britse im- en export in 1955). De plannen tot instelling van een vrijhandelszone brachten hierin verandering en aangenomen wordt nu, dat de vergrote belangstelling van blijvende aard is en tot intensievere Britse bewerking van de Continentale markt zal leiden, zodat betere resultaten in de concurrentiestrijd zullen worden verkregen dan vroeger vaak het geval was.

Uit het bovenstaande blijkt reeds dat de auteurs van het onderhavige boek niet geschroomd hebben de vinger te leggen op zwakke plekken in eigen huis. Ook het tweede hoofdstuk van het boek, waarin de huidige situatie in de Britse en Continentaal-Europese industrie wordt behandeld, geeft hier blijken van. Het feit, dat in de periode 1950-1956 de ontwikkeling van Engelse industriële produktie is achtergebleven bij die van vrijwel alle andere landen van het toekomstige vrijhandelsgebied, inclusief de gemeenschappelijke markt, en speciaal bij die van Duitsland, wordt zonder aarzelen toegeschreven aan de trage groei van de arbeidsproductiviteit door het lage peil van de Britse investeringen en het relatief hoge Britse consumptiepeil. In de periode 1951-1954 investeerde Engeland gemiddeld 13,3 pCt. van zijn bruto-nationaal produkt, Duitsland daarentegen 20,2 pCt. Als gevolg daarvan lagen de netto-investeringen in Engeland, uitgedrukt in procenten van het bruto-nationaal produkt slechts weinig hoger dan in verschillende onderontwikkelde landen. Voor de verdere beschouwingen wordt echter aangenomen, dat in de toekomst de Engelse investeringen zich op iets hoger peil zullen bewegen.

Op de basis van bovengenoemde veronderstellingen en tegen de achtergrond van een expanderende Europese economie heeft men afzonderlijk voor een aantal takken van de Britse industrie de ontwikkeling tot 1970 trachten te benaderen zowel zonder als met totstandkoming van een vrijhandelszone. Deze studies zijn opgenomen in deel II van het boek. De beschouwde bedrijfstakken omvatten circa 80 pCt. van de netto-produktie van de Britse industrie in 1950 (excl. voedingsmiddelen, dranken en tabak). Uit de samenvatting van de deelonderzoekingen, die wordt gegeven in hoofdstuk 3, vermelden wij nog het volgende. In het algemeen ziet men de gevolgen van vrijhandel voor de verschillende industrieën bepaald door:

1e. de mate van protectie, die wegvalt door het opheffen van handelsbelemmeringen;

2e. de groei van de Europese consumptie;

3e. het concurrentievermogen. Dit wordt voornamelijk bepaald gedacht door factoren als verkoopmethode, uitvoering van het produkt, levertijd en produktiekosten. Ten aanzien van de eerste drie factoren wordt verondersteld, dat Engeland in de toekomst een beter figuur zal slaan dan in het verleden veelal het geval was. Ook wat de factor van de produktiekosten betreft is men optimistisch gestemd. Wat betreft de produktiekosten, die in het algemeen buiten de invloed van de individuele producent liggen, zoals lonen en grondstofkosten wordt opgemerkt dat Engeland t.o.v. de belangrijkste Europese consumenten veelal iets in het nadeel zal zijn op het gebied van de lonen doch in het voordeel op dat der grondstofkosten.

De produktiekosten worden daarnaast beïnvloed door de efficiency van de producent zelf. De auteurs menen, dat deze over het algemeen in Groot-Brittannië gunstiger ligt dan in concurrerende landen.

De conclusie is ten slotte, dat het grootste deel van de Engelse industrie zal profiteren van een deelname aan een vrijhandelszone. Al naar de uitkomsten kunnen de onderzochte bedrijfstakken in vijf groepen worden ingedeeld:

1e. *Profiterende industrieën*, waarvoor een schatting van de door een vrijhandelszone veroorzaakte additionele produktiestijging tot 1970 is gemaakt:

a) automobiel- en chemische industrie: additionele produktiestijging 10 à 20 pCt.;

b) wol-, elektrotechnische- en machine-industrie en industrie van rubberwaren: additionele produktiestijging 5 à 10 pCt.;

c) staal- en kledingindustrie en industrie van gebreide goederen: additionele produktiestijging 5 pCt. of minder.

2e. *profiterende industrieën*, waarvoor geen produktieschatting voor 1970 is gemaakt: de industrie van non-ferrometalen en sportartikelen, de metaalindustrie, de vliegtuigfabrieken en de scheepsbouw.

3e. *benadeelde industrieën*, waarin de produktie en/of werkgelegenheid zal verminderen door een vrijhandelszone: katoen-, rayon-, papier-, leer- en uurwerkindustrie.

4e. *vermoedelijk benadeelde industrieën*; porselein-, schoenen- en speelgoedindustrie.

5e. *weinig beïnvloede industrieën*: industrie van spoorwegmateriaal en meubelen en de jute-industrie.

Hoewel de auteurs zich alleen ten doel hebben gesteld de gevolgen van een vrijhandelszone voor de Britse industrie te onderzoeken worden in hoofdstuk 4 nog enkele opmerkingen gemaakt over de landbouw. Aanvankelijk stelde Groot-Brittannië zich op het standpunt dat de gehele agrarische sector buiten de vrijhandelszone zou moeten blijven. Enerzijds omdat de Engelse import uit de Commonwealth voor een zeer groot deel uit agrarische produkten bestaat, zodat juist op agrarisch terrein het probleem van de doorbreking van de Engelse voorkeurstarieven speelt. Anderzijds omdat het Engelse systeem van landbouwprotectie gebaseerd is op lage prijzen voor de consument en rechtstreekse subsidies aan de boer, terwijl op het Continent het systeem van door de staat gegarandeerde minimum-prijzen en een daarop aansluitende invoerbeperking overheerst.

Tegen dit Engelse standpunt rees echter verzet van de zijde van landen welke belangrijke exporteurs van agrarische produkten zijn, zoals Nederland en Denemarken. Thans is een regeling ook voor de landbouw voor Engeland niet geheel onaanvaardbaar meer, indien althans rekening wordt gehouden met bepaalde desiderata, zoals lage prijzen

voor de Britse consument, redelijk inkomen voor de Britse boer, bescherming van de belangen van de Commonwealth, enz. De auteurs zijn van mening dat een oplossing op deze basis mogelijk moet worden geacht.

In het laatste hoofdstuk wijzen de schrijvers er nog op, dat de gevolgen van een vrijhandelszone door hen speciaal zijn gezien voor de periode tot 1970. Voor een juiste beoordeling van de aantrekkelijkheid van het participeren in een vrijhandelszone is een bredere blik noodzakelijk. In de eerste plaats zal de stimulerende invloed van een vrijhandelsverkeer op de economische ontwikkeling zich eigenlijk na 1970 pas goed doen gelden.

In de tweede plaats zal het niet-meedoen aan een vrijhandelszone ook politieke consequenties kunnen hebben. De zes E.E.G.-landen zullen een grotere economische macht vormen dan Groot-Brittannië en wellicht in de toekomst ook tot grotere politieke samenwerking besluiten. Het is niet onmogelijk, dat Groot-Brittannië daardoor zou ophouden Amerika's belangrijkste bondgenoot in Europa te zijn.

De auteurs worden door deze overwegingen nog versterkt in hun conclusie, dat de belangen van Groot-Brittannië geschaad zouden worden als het buiten een vrijhandelszone bleef.

In het bovenstaande is slechts getracht de inhoud van „Britain and Europe” weer te geven. Veel interessante passages moesten onbesproken blijven. Dit geldt met name voor het tweede deel met zijn op uitvoerig feitelijk materiaal gebaseerde bestudering van een twintigtal afzonderlijke industrietakken. Lezing van het boek zij derhalve aan belanghebbenden en belangstellenden van harte aanbevolen.

Rotterdam.

Drs. G. SWINKELS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De verslagweek heeft het merkwaardige verschijnsel te zien gegeven, dat het verplichte kaspercentage van de Amerikaanse banken met een half procent werd verlaagd, terwijl dat van de Nederlandse banken werd verhoogd, en wel van 5 tot 6 pCt. Een dergelijke tegenstelling was in de voorgaande weken ook al te constateren wat betreft de richting van de openmarkt-politiek: de Amerikaanse Federal Reserve Board heeft de laatste tijd door het aankopen van papier geld in de markt gepompt, terwijl De Nederlandsche Bank eind februari tot de afgifte van papier is overgegaan, waardoor liquiditeiten van het bankwezen werden geabsorbeerd.

Vanwaar deze verschillende monetaire politiek in een gelijke conjunctuurfase? Wat het kaspercentage betreft, in ons land wordt er een verband gelegd tussen veranderingen in het verplichte saldo enerzijds, en wijzigingen in de goud- en deviezenvoorraad bij De Nederlandsche Bank anderzijds. Dit heeft tot gevolg dat de ruimte op de geldmarkt, die ontstaat door een toeneming van deze deviezenreserves, ten dele teniet wordt gedaan door het verhogen van het kaspercentage e.o. Een dergelijke stijging kan zich, zoals thans wordt bewezen, echter zeer wel voordoen als de conjunctuur zich in neerwaartse richting beweegt. Vandaar dat het kaspercentage in ons land niet in de eerste plaats mag worden beschouwd als een conjunctuurpolitiek instrument, maar gezien moet worden als een middel om de interne gevolgen van een wijziging in onze deviezen-

positie niet in hun volle omvang op het economisch leven te laten doorwerken.

Zowel Engeland als Nederland, beide het mikpunt van de valuta-aanval van vorig najaar, hebben in de verslagweek opnieuw tekenen van herstel gegeven. Nederland heeft het I.M.F. medegedeeld van zijn recht om nog \$ 68,75 mln. aan vreemde valuta's op te nemen tegen afgifte van guldenpromessen, geen gebruik te zullen maken. Ons rest dus nog slechts het reeds opgenomen bedrag van gelijke grootte terug te betalen. De Bank of England heeft het disconto dat een half jaar 7 pCt. heeft bedragen, tot 6 pCt. verlaagd. Blijkens het communiqué van de Bank of England is deze stap een uitvloeisel van het afnemen van de speculatie tegen het pond; zij is niet voor „intern gebruik” bedoeld, want het kredietplafond voor de Engelse banken blijft gehandhaafd, evenals dat bij de discontoverlaging die op 24 januari jl. in ons land plaats vond, het geval is geweest.

De geldmarkt is in de verslagweek zeer ruim gebleven. Op de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 17 maart blijkt dat de goud- en deviezenreserves met f. 45 mln. zijn toegenomen, maar dat zich hierin een niet onaanzienlijke kwalitatieve achteruitgang heeft voltrokken. Dit is het gevolg van de afrekening van het E.B.U.-tekort over februari. Het aandeel van goud en convertibele deviezen daalde hierdoor van ruim 95 tot 92 pCt. van de totale reserves.

De kapitaalmarkt.

Het Centraal Planbureau heeft zich weer aan de publicatie van zijn prognose voor het lopende jaar gewaagd, die uiteraard even juist zal blijken te zijn als de veronderstellingen waarop zij is gebaseerd. In de prognose is geen rekening gehouden met de uitgaven in verband met Indonesië en de werkloosheidsbestrijding (tezamen f. 300 mln.). Volgens de prognose zal de gemiddelde werkloosheid in 1958 110.000 bedragen; de investeringen in de industrie en de verkeerssector zullen met 10 pCt. ofwel f. 2 mrd. dalen. De beursreageerde nauwelijks op al deze sombere inzichten, waaruit als enige lichtpuntje naar voren komt dat de lagere overheid misschien in de gelegenheid zal' komen orde op haar financiële zaken te stellen als het bedrijfsleven inderdaad tot een dergelijke drastische inkrimping van zijn investeringsactiviteiten zal blijken over te gaan.

Ook in Amerika blijkt het er, wat de voorgenomen investeringen betreft, weinig hoopvol uitzien. In het eerste kwartaal 1958 zullen de bruto-investeringen in gebouwen en installaties 10 pCt. lager zijn dan een jaar te voren, en voor het tweede kwartaal 1958 zal deze daling nog groter zijn. Wat betreft de consumptieve uitgaven, voor het eerst in februari hebben ook deze een achteruitgang vertoond, en de vooruitzichten zijn hier eveneens somber. De werkloosheid blijft — in tegenstelling tot de onlangs door President Eisenhower uitgesproken verwachting — ook in maart stijgen, nadat zij eind februari reeds de vijf miljoen was gepasseerd. De kans wordt nu echter reëel dat, behalve tot de reeds aangekondigde politiek van versnelde uitgaven voor openbare werken, bovendien tot belastingverlaging zal worden besloten. Deze mogelijkheid is misschien wel de voornaamste factor die de koersen in Amerika op de been houdt.

Wie de emissiecijfers van het C.B.S. over februari beziet — aan nieuw geld is f. 1.546 mln. opgenomen, w.v. f. 1.126 mln. in verband met de emissie van aandelen —

zou van de absorptiecapaciteit van onze kapitaalmarkt gemakkelijk een overdreven indruk kunnen krijgen. Het geld voor de emissie Koninklijke (f. 867 mln.) is nl. merendeels door het buitenland gefourneerd. Het ware wenselijk dat hiermee ook in de officiële emissie-statistieken rekening wordt gehouden.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	7 mrt. 1958	14 mrt. 1958	21 mrt. 1958
Algemeen		182	182	181
Internat. concerns		259	258	257
Industrie		136	137	136
Scheepvaart		121	124	125
Banken		109	110	109
Indon. aand.		71	68	70
Aandelen				
Kon. Petroleum	f. 155,20	f. 155,30	f. 153,30	
Unilever	338¼	332	335	
Philips	263	265	264¼	
A.K.U.	153	154	153½	
Kon. N. Hoogovens	285	293	288	
Van Gelder Zn.	174	178	177	
H.A.L.	133½	133½	132½	
Amsterd. Bank	194¼	197½	197	
H.V.A.	89½	85	88	
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.	61½	62¼	61¼	
3½ pCt. 1947	88%	90	90½	
3¼ pCt. 1955 I	85¼	85%	86½	
3 pCt. Grootboek 1946	85¼	86%	87½	
3 pCt. Dollarlening	89½	90	89	
Diverse obligaties				
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	90¼	89¼	89½	
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	83¼	83	84	
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	87¼	88	90	
3½ pCt. Philips 1948	91¼	91½	93¼	
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	79%	80%	81	
6 pCt. Nat. Woningb. len. 1957	106%	106½	107	
New York				
Aandelenkoersgemiddelde				
Dow Jones Industrials	451	453	452	

M. P. GANS.

Bij **DelaMar** N.V.

reclameadviseurs en
advertentiebureau te
Amsterdam, vacceert wegens
sterfgeval de positie van

HOOFD MARKTTECHNISCHE AFDELING

Vereisten:

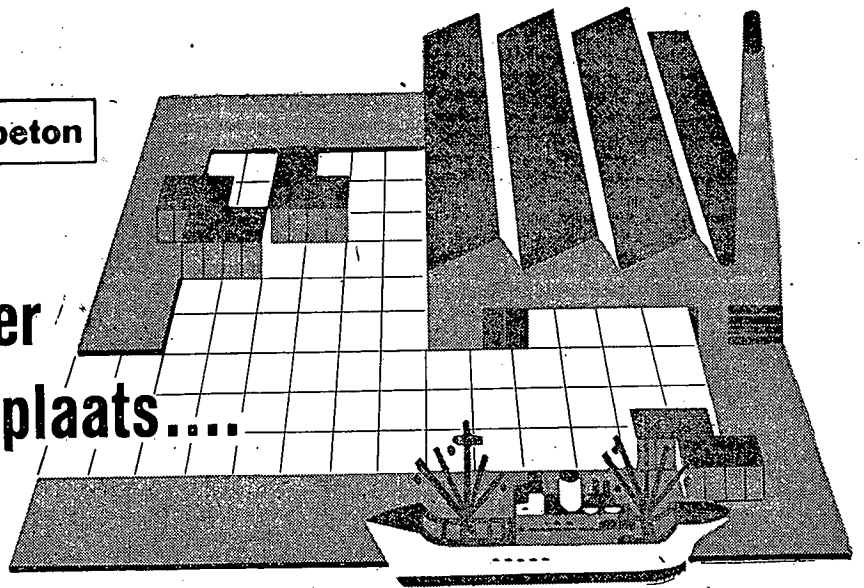
Drs. Economie; ervaren met
marktonderzoek en verkoopproces, represen-
tatief en goed steller. Deskundigheid inzake
publiciteitsmedia strekt tot aanbeveling.
Voor ervaren kracht een goedbetaalde en
interessante werkkring.

Uitsluitend schriftelijke sollicitaties met
referenties. Discretie verzekerd.

S-240
N.V.

metoor beton

**De juiste vloer
op de juiste plaats....**

Een bedrijfsvloer die verzwakt is, moegebuikt door intensief transport, brokkelig en oneffen... zo'n vloer is wel het sprekende bewijs van een grote bedrijvigheid in het fabricageproces. Maar... een grote bedrijvigheid wil nog lang niet altijd zeggen: een groot rendement. Want winstgevend kan een bedrijf pas werken als het productieproces soepel en vlot kan verlopen. De juiste basis voor een goed-lopend bedrijf is de Stelcon bedrijfsvloer.

Stelcon bedrijfsvloeren **sterk vlak**

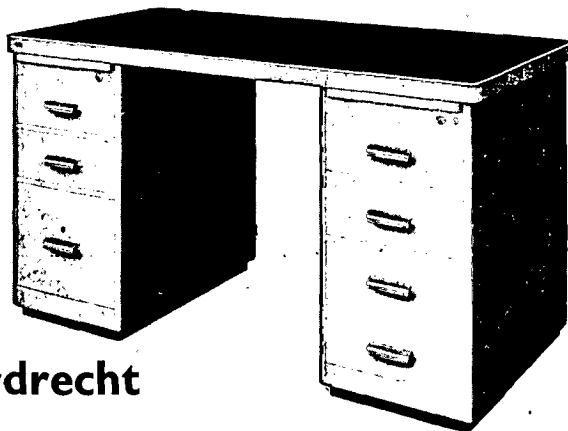
duurzaam

N.V. Betonfabriek De Metoor / De Steeg / Tel. Velp 08302-3344

LIPS

Stalen meubelen

z.a. ladekasten, bureaus,
tafels, wandkasten en boeken-
rekken.

LIPS**Dordrecht***vacatures*

De Stichting **CENTRAAL INSTITUUT VOOR
INDUSTRIE-ONTWIKKELING (C.I.V.I.)** te 's-Graven-
hage, vraagt een

ECONOOM (drs.)

als medewerker voor haar Economische Afdeling, voor
het verrichten van technisch-economische onderzoekin-
gen en markt-analyses, voornamelijk op het gebied van
nieuwe industriële producten. Voor deze functie wordt
vereist:

1. ruime praktische ervaring op industrieel gebied,
2. zeer goed technisch inzicht,
3. in staat zelfstandig te kunnen werken,
4. in staat op internationaal niveau contacten te
kunnen leggen en onderhouden,
5. representatief optreden,
6. doorzettingsvermogen.

Geboden wordt een brede en interessante werkkring.
Sollicitaties te richten aan de Directie van het C.I.V.I.,
Bezuidenhoutseweg 28, 's-Gravenhage.
Geen persoonlijk bezoek dan na oproep.

N.V. DE BATAAFSCHE PETROLEUM MAATSCHAPPIJ,

Carel van Bylandtlaan 30, 's-Gravenhage,

vraagt een

Medewerker

voor haar Fiscale Afdeling

Voor de vervulling van deze functie komt een
accountant of econoom met een gedegen kennis
van boekhouden in aanmerking, die tevens ervaring
op het gebied van de Nederlandse Vennootschaps-
belasting dient te bezitten.

Leeftijdsgrenzen 30 - 35 jaar.

Brieven met vermelding van leeftijd, opleiding en ervaring
te richten aan genoemde Maatschappij, Postbus 162,
's-Gravenhage, onder FO/341/309.

Een vooraanstaande aanneming mij

in het Westen van het land
met dochterondernemingen in het buitenland,
vraagt een

hoofd van de boekhouding

Naast het verrichten van de werkzaamheden van een hoofdboekhouder
en het geven van leiding, verwacht men van betrokkene voldoende
zakelijk en economisch inzicht om de directie actief te kunnen steunen
bij het bepalen van het financieel beleid der onderneming. Vereisten:
leeftijd 35-45 jaar; een middelbare opleiding; M.O. Boekhouden of S.P.D.
Personen met een leidinggevende en veelzijdige ervaring in de admini-
stratie van een soortgelijk of van een industrieel bedrijf genieten de
voorkeur. Sollicitanten kunnen evt. worden uitgenodigd voor een psycho-
logisch onderzoek. Eigenhandig (niet met ballpoint) geschreven brieven
met volledige inlichtingen omtrent opleiding en ervaring worden tot en
met 10 april ingewacht bij het

PSYCHOLOGISCH INSTITUUT
o.l.v. Mr. E. A. Hof, Psych. Drs.
v. Weede v. Dijkveldstraat 101
Den Haag

ONDERNEMINGEN, die het beste leidende personeel zoeken,

speciaal met economische
scholing, roepen sollicitanten
op door middel van een
annonce in de rubriek

„VACATURES”

Het aantal reacties, dat
deze annonces tot gevolg
hebben, is doorgaans
uitermate bevredigend;
begrijpelijk, omdat er bijna
geen grote instelling is,
die dit blad niet regel-
matig ontvangt en
waar het niet circuleert.

Bestijg met de N.H.M. de treden van de Euromarkt

Als de Europese Economische Gemeenschap zich volgens de plannen ontplooit, zal de Euromarkt trapsgewijze méér betekenis krijgen. Op 1 januari 1959 worden de onderlinge invoerrechten met een tiende verlaagd en daarna geleidelijk verminderd tot ze - uiterlijk in 1973 - geheel zullen zijn verdwenen. In dezelfde periode wordt stap voor stap een gemeenschappelijk buitentarief verwezenlijkt op de invoer uit de landen buiten de Euromarkt. Elke trede van deze ontwikkeling zal haar eigen problemen kennen, die nauwgezet moeten worden bestudeerd. De cliënten van de N.H.M. zullen daarbij in hun bank een raadgever vinden, die nuchter en onbevooroordeeld voorlichting en adviezen kan geven.

De NHM uw bank in een groeiend Europa

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32